

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Temmuz 2024 · Sayı: 46

ÖZGÜRDÜR DAĞ BAŞINDA RÜZGÂR.
ŞEHRİNKİNE BENZEMEZ.

Elibelinde

Halıların dili adına yazayım, motifler cana dair bir sohbete dursun. Tezgâhtaki *elibelindenin* sırlarını, Ŗöylece işleyeyim: Hamarat ellerin ince ince düğümlediğı motif, hayatın ilk nüvelerinin kaynağı anayı ve emeğı, tokluğu, saflığı, huzuru, kısmeti simgeler. Dilim dilim sıralanarak ilerleyiŖi, ömrün hece hece cümlelere ulaşan sarmalı gibidir. Süt dişlerinden kurtulan küçücük yavrucuğun ağarmıŖ ihtiyarlığı; göklere sığacak neşeden bir avuç kara toprağı dönecek hikâyesini ustaca anlatır. Kollarından biri toprağın diğeri denizin, üst yanı doygun gökyüzünün, alt yanı tutkun yeryüzünün lisanını bilir. Beşer, su ve topraktan, can ile tene kavuşmuş değıl midir? O vakit elini beline koyup derin derin nefeslenmeyi tembihler. Etten kemikten olduğunu, vaden dolduğundaysa bütün sıfatlardan sıyrılmıŖ adının bir mezar taşında kalacağını hatırlatır. Müzmin dönemecin içinde şekillenen yürek uçurumları, iplerle tek tek sabitlenir. İyi bak! Gülümseyen tomurcuklar elibelindedede, bülbülün eşsiz gülüne döndü dönecek! Bak ki pencerelerden dolan baharı, içini daraltan kafesleri kırarak kanatlarını görebilesin. Beklemenin çorak toprağında kıvrımlanan filizlenmeye inan ki ormana erişesin.

KUDRET AYŖE YILMAZ

Geçerken

Temmuz 2024 - Sayı: 46
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Editör
Emin Gürdamur

Yayın Koordinatörleri
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Sosyal Medya
Asuman Aydın

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Arketip Ajans

Kapak Resmi
Hacire Büküm Yılmaz

Kapak Sözü
Şule Köklü

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşlemleri
Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik
dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No
Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
25.06.2024

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / ABDULBAKİ İŞCAN
SARP YOKUŞLAR

5 / SÜMEYYE ÖZGEN
SUYA DAMLAYAN SU GİBİ

8 / RUKİYE AYDOĞDU DEMİR
HANIMLARIN KIVANCI: FAHRÜNNİSA ŞÜHDE EL-KÂTİBE

11 / TUBA DERE
ÜÇ TAVŞİYE

12 / HÜSEYİN AKIN
AZMİ HOCA'NIN KARMAŞIK SAYILARI

16 / GÜVEN ADIGÜZEL
ACI SU İLE ÖLÜMSÜZ TUTKU ARASINDA; ÇİKOLATA'NIN TARİHİ

19 / AYAKÜSTÜ SORULAR
HASAN BOZDAŞ

20 / DENİZ KARAKELLE
ÇAY

23 / DERYA SON
BAŞKA SESLER: DO JUNG-HAWAN

24 / HACİRE BÜKÜM YILMAZ
BİR YAZI BİR ÇİZİ

25 / ŞULE KÖKLÜ İLE SÖYLEŞİ
"KÂİNAT OKUMAK İÇİN OLDUKÇA ZENGİN,
TIPKI KÜTÜPHANELER GİBİ."

30 / ÖZAY ERDEM
DİLEK DERESİ

34 / SERDAR KÖSE
BATI'YA SAPMADAN MODERN BİR EDEBİYAT MÜMKÜN MÜYDÜ?

36 / CANAN OLPAK KOÇ
ŞİİR DOĞAYLA HEP HAŞIR NEŞİR

38 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
İNSAN ALIŞKANLIKLARININ ÇOCUĞUDUR

40 / FATMA ASİYE ŞENAT
"BOŞ YAPMA!"

42 / KORAY ŞERBETÇİ
GÖZLERE IŞIK VEREN BÜYÜK ÂLİM AMMAR BİN ALİ

44 / SİDDİK YURTSEVER
HERMANN HESSE'Yİ
OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

46 / FADİM ÖZER KASAY
SONSUZ ÇAĞRI

48 / GÜL EDA BİLDİRİCİ
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

İÇİNİ
EKLER

SARP YOKUŞLAR

abdulbaki işcan

Tepelerin kuru ayazla beraber sığıntılarını beslediği bir ören yerinde, hayata tutunmanın sebeplerini artık hatırlamayanlardan birini ölü olarak bulduklarında güneş çoktan şehrin batı kısmına yönelmişti. Acıları derinlerinde besleyerek büyüten sır kuyularının ağarmış dirençli duvarları biraz daha sağlamlaşıırken mevtanın yüzündeki tebessüm hiçbir kalpte merhamet uyandırmadı. Günden güne ağırlaşan uzun soluklu bir özlem, huzurla gökyüzüne uzandığında kimsenin huyunda suyunda bir değişiklik olmadı. Eziyet veren bir sadelikle “Öksürük,” dedi onu hatırlayan bir kaç kişi, “artık kulaklarımıza yapışmayacak.”

...

Baş döndürücü ısıltıların ardında birçok dramın yaşandığı mahallelerin, insanı endişeli düşüncelere sevk eden bir yanı vardır. Adını koymakta zorlanacağımız bu tuhafılık, bilhassa geceleri, görkemli yapıların arasından sinsî bir canlı gibi süzülerek belirir ve çevre civarda ne varsa sürekli bir huzursuzluğa iter. Meskenleri terk edilmiş sokaklar, kuytu köşeler, izbe yerler... Bütün korunaksız alanlar tutunamayanlar için tam bir sığınma yeridir. Her zaman karanlık, her zaman nemli ve her zaman soğuk.

Bu sürgün cephelerinde dağların çöküşü de olur ağaçların yıkılışı da. Buğulu gözlerde asılı duran da olur kendi rüyalarına iltica etmekten yorgun düşmüş yaşlı yürekler de.

Pıtraklı yurtların huyu böyledir, saklanmayı tercih eden bir gülümsemenin izine bile rastlanmaz. Kanadı kırık bir kuş gibi çaresizliğe hüküm giyilmiştir. Gök kubbe demir kapılıdır, yerin yüzü kurşundandır. Hüznün o sıkı çemberine tutunan en uzun ahlar yüreklerden henüz kopmamıştır.

Unutulmuş bir ömrün penceresinden beslenen ve içinde kök salmış buruklukları da barındıran bu yerler ihanete, vefasızlığa, merhametsizliğe, kem göze, incitici söze velhasıl akla eziyet verici ne düşerse işte onlara karşı kendince bir isyanı durmadan tetikler. Sükûnetin muhteşem direncine eşlik eden tenhaliği seçmiş donuk yüzlerde görülebilecek, ancak biçarelikten neşet eden güçlü bir başkaldırıdır bu. Zorluklara, sırlardan müteşekkil dokunaklı bir meydan okuyuş. Her türlü korkunun, endişenin, nedametinin üstünü sakın ve oldukça derin bir nehir gibi örten bir karşı koyuş. Hayret ve bir o kadar da hüznü veren bir kırgınlık.

Bu kırgınlık, yetimhaneden firar etmiş bir çocuğun naçarlığı ve aile ocağını terk etmiş bir yetişkinin gururuyla iliştiğinde öylesine tesirli hâle gelir ki etkisine kapılmamak mümkün değildir. Değildir çünkü rahatça nefes alabilmekten, dertsizce yaşamaktan ibaret olmayan bir ömrün izlerini taşıy; yapraklarını aniden dökmüş ve gününden önce kurumaya yüz tutmuş bir ağacın altında öylece geçip giden bir ömrün izlerini.

Zaman, bir başına olanlara ve kendine çekildikçe güçsüz düşünlere karşı hep acımasız olmuştur. Dünya toprağı da öyledir, kim suskundur bilmez. Bu suskunluk niyedir anlamaz. Al dersin alır, ver dersin vermez. Tırnak söküşü gibi acı çektirir, kimsenin gözünün yaşına bakmaz. Kederli hayatların ürkütücü sessizliklerine dikkat kesilmeleri de bundandır. Muhakkak ki her birinin kendine özgü bir mutsuzluğu vardır. Garip değillerdir ancak garip olarak anılırlar. Kimsesiz değillerdir ama kimsesiz bir yaşam sürerler. Yoksul değillerdir lakin öyle bilinirler. Geride bırakılan günlerin ısrarla deşelediği yüzlerinde hem dünün hem de yarının izleri fark edilir de hangi derdin yarasıdır bu bilinmez. Sır değildir ama öyle kalır. Kalır çünkü feleğin omuzlarına yüklediği ağırlıkların altında bir değirmen taşında öğütülür gibi öğütülerek tüm ezginliklerin üstesinden gelmek başka canları besler.

Öylesine çaresizdirler ki hatıralarını, kaybettiklerinin ruhuyla aynı yele teslim ettiklerinde sergerde bakışları bir daha doğrulmayacakmış gibi yere serilir, mesken tuttukları izbe mekânların yıpranmış duvarlarına akseden ne varsa anında yaşanmışlıklara dönüşür sonra şadırvanların, kulübelerin, parkların, bankların kucağında gecenin serinliğine dahi kalmadan o zayıf bedenlerine gam üstüne gam yükler. Hem de ne gam! Kendi evinde yer bulamamış, değersiz eşyalar gibi evin dışına bırakılmış hasta bir beden, dünyalık kelamlara kapanmış takatsiz dudaklar ve

**İmtihandır bu.
Ağırdır. Sarp
yokuşları çıkmak
kolay olmamıştır
insan için.**

gözlerdeki damar damar kırmızı bir renk kederlerini çoğunlukla ele verir. Ėlemde ne kadar öksüz ne kadar yetim varsa işte o kadar ızdırıp, ne kadar bahtına küsmüş varsa işte o kadar elem bütün ihtişamıyla kendini belli eder.

Sevinçleri dahi hüzne dönüştüren fersiz gözlere temas etmiş olsaydınız, o bakışların değip geçtiği yerlerde kasavetten fazlasını bırakacağını, sahipsiz çocukların bakışı gibi gönül bağını talan edeceğini anlardınız. Kalbinizin en derin köşesinde yer bulmuş merhamet tılsımının ahenkli dizeleri sessizce dudaklarınızdan dökülür ve o dizeleri taşlara, duvarlara, çiçeklere, böceklerle, ağaçlara, kuşlara anlatmak için hiç de zorlanmazdınız. O gözlerde hayatın renkli dokusunu kaybedip akışını yitirdiğine tanıklık eder, yediveren güllerinin mevsimlere küstüğünü görür ve sonunda bir gönül üzgünlüğü ile yüzleşirdiniz. Üstelik geçmiş geçmişte kalmaz, gecelerin tam da içine karışan bir karmaşanın tozu olur, şifasız bir yorgunluğu da beraberinde getirirdi. Bazen yetim sesleriyle kulaklara dolar, bazen hak edilmemiş sözlerin ağırlığı olur, bazen de belli belirsiz düşüncelerin yüreklere saldıdığı yalnızlık tohumu gibi kalbin içinde gür bir serpillmeye büyür giderdi. Öylesine büyürdü ki ona ilişen yanında yöresinde kim varsa düşkünleştirir ve biraz daha mahzunlaştırırdı.

Gecenin yumuşak karanlığına gömülmüş hanelerdeki ışıklar birer birer içine çekilirken hep aynı karamsarlıkla paslanmış yaşantıların farkında olmayız çoğu zaman. Farketsek de aldırış etmeyiz. Ümitsizliğe teslim olmuş çehrelerin, tüm dalgınlıklara icabet ederek ızdırıp

veren bir ıssızlığa yönelişleri nasıl da birbirini çoğaltır anlayamayız.

Hangi tahammülsüz vicdanların yıkıntısı, hangi dost ikliminin vefasızlığıdır, hangi kasvetli yuvanın çökmüş dağı, hangi gül bahçesinin erken uçan kuşudurlar, hangi dikenli sözün kanamalı yarası, hangi ani kaybın kırık vedasıdır, bilmek mümkün değildir.

Ciğerlerinin en derininden kopup gelen kuru öksürük krizlerinden başka seslerini duyan olmamıştır.

Ömrümüz insanlık katında itibarı olmayan bu soğuk huyların kuşatması altında mı geçecek öyleyse? Yoksa kendimizi merhametten azade mi sayacağız?

Kör yollardan, çıkmaz sokaklardan nasıl geri döneceğiz? Ağırlı vakitlerin ağırlığından nasıl kurtulacağız? Kaç baharın yağmurunda yunacağız da kalplerimiz arınacak? Can yakan çelişkilerimiz bizi ele verirken içimizi kime, hangi yüzle döneceğiz?

Derdimiz yok diye, derdi olanın derdiyle dertlenmeyecek miyiz? Terk edilmişliğin sessizliğine bırakılan hayatları yok mu bileceğiz, el uzatıp kucak açmayacak mıyız? Güçlülere göğüs gerip acılarını paylaşmayacak mıyız?

İmtihandır bu. Ağırdır. Sarp yokuşları çıkmak kolay olmamıştır insan için.

Açılır elbet bir gün gönüllerimize baharın kapıları.

Bir şefkat örtüsüne bürünürüz elbet gün üzerimize batmadan.

SUYA DAMLAYAN SU GİBİ

sümeyye özgen

...sonsuz ufaklıkta, ışıltılı bir labirent düşledim:
ortasında bir su testisi duruyordu;
ellerim neredeyse testiye dokunacaktı...

J. L. Borges

Bir kaplan denmekle onu doğuran ana, ona yem olan geyik, o geyiğin yediği ot, otu büyüten toprak, toprağı yeşerten yağmur da denmiştir. Dünya, bütün sözcüklerin aslını içinde toplayan kusursuz, eksiksiz tanrısal bir sözdür. Dünya, o sonsuz olgular zinciri. O sonsuz aynalar koridoru. Uyanıklığa değil, her seferinde birbiriyle sarmallanmış başka başka düşlere uyandığımız sonsuz düşler labirenti. Çözümü içinde saklı muammalarla dolu bir labirent ki en gösterişsiz hayatların bile ürkütür giriftliği. Dünya, kimi zaman çatallanan yollarında ruhlarımızın yolunu kaybettiği kimi zamansa kendini kaybetmenin kendini bulmaya, deliliğin azizliğe en yakın olduğu yer. Dünya, belki gözlerimizin göremediği, anlayamadığımız ama her yerde aynı anda işleyen ulu bir çark. Gelecek, şimdi, geçmiş ne varsa iç içe biçim verir ona; geyik de o toplam dokunun ipliklerinden biridir, kaplan da. Dünyadaki bu sonsuz çarkı gözleyen, bahtla yahut bahtsızlıklarıyla sınırlı değildir artık düşünceleri. Biz ki kader deriz bu iç içe geçmiş binlerce nedenin sonsuz akışına. Ve gitgide şaşkınlıştırır bizi yazgımızın biçimlenişi. Size dünya, hayat ve her şey karşısında kafası bir hayli karışmış ve kendini düşüncenin getirdiği o karmaşık tada bırakmış bir adamdan bahsedeceğim şimdi, işi gücü hayaller dokumak olan bir adamdan; Jorge Luis Borges'ten.

Derler ki insan dünyada bir düşün içindedir, öldüğünde uyanır. Yaşamak ve düş görmek arasında pek de fark yoktur. Öyleyse Borges, dünyanın pırıltılı imajlarından, ışıklarından ve renklerinden sıyrılmış; düşlerin ve hayallerin hüküm sürdüğü muhayyel şeyler dünyasında yaşayan bir düş işçisidir. Bir evin karanlık köşesinde sözcükleri ağ gibi örür, ördüğü ağlara önce kendisi takılır. Bütün öyküleri onun düşlerinden izler taşır, kahramanlarının sonsuz kumlara düşen gölgesinde daima onun sureti vardır. Sanırım tek bir karakter yarattım, o da benim. Kendimi farklı hâllerde tahayyül ediyorum¹, der bu yüzden. Bütün yazdıkları içlerinden geçen gizli bir patikayla bağlanır birbirine, Borges elinde bastonu ve görmeyen gözleriyle bu gizli patikada tıkırtılarla yürüyüp gider. Öyküleri hayat denen o büyük düşün içinde çoğalan düşlerinin, yaşayabileceği hâlde yaşamadığı farklı hayatların ve temennilerinin yansıması yahut pek çok gölgesidir. Zaten her yazar farkında olmasa bile kendi ördüğü ağlara takılır ona göre, bundan kaçış yoktur. Bir vakit çok büyük bir resme başlayan bir adam hakkında hikâye yazarak anlatır bunu. Tepeler vardır resimde, atlar, nehirler, balıklar, ormanlar, kuleler, insanlar ve envai çeşit şey. Ve sonra o an geldiğinde, yaşam düşünden uyanma yani ölüm vakti geldiğinde, adam aslında kendi resmini yaptığını anlamıştır. Oysa Borges, henüz yazmaya yeni başladığında bile kendi hayatının resmini yaptığının farkındadır. Çünkü yazdığı her şeyin sonunda elinde kalan, çocukluğundan beri zihnine kazınan karmaşık düşler ve hatıralardır.

Bir düşün gerçekliği nedir? Emin olunabilir mi düşün gerçekliğinden? Çözülebilir mi sürekli daha karmaşık bir hâl alan düşlerdeki gerçekli-

ğin düğümü? Yaşam ve düş görmek arasında pek de fark yoksa şayet, her düş başka bir düşle sarmalanmışken, her şey başka bir şeyin gizi, en küçük şeyler bile geçmişin gizli aynası iken, iç içe geçmiş binlerce nedenin sonsuz akışı içerisinde bizi daha doğru bir sonuca ulaştıracak olan düşü yahut ihtimali seçebilir miyiz? Bunları hayatı boyunca sorgular Borges. Cevap aramak için değil, soruların doğurduğu yeni sorulardan, gizemden, meraktan ve kafa karışıklığının düşüncede bıraktığı o tuhaf tattan keyif aldığı için. Onun için asıl muamma düşleri yani hayatı mümkün kılan zamandır. Zaman asla çözüm getirilemeyecek en temel bilmece. Zaman, gerçeğin sonsuz olmaya yatkın sonuçlarını içeren bir sarmal, nedenlerle sonuçların birbirini doğuran engin ve kendine özgü o karmaşık sıralaması. Zaman, her insanın kendi labirenti, çatallanan yollarında kimi zaman ruhunu kaybettiği. Bunca garip, yorucu gezip dolaşmama karşın, kendimin ve başkasının zamanının labirentini bir türlü çözemedim, der Borges bir şiirinde. Ama zaman labirentini sorgulamak bir yönüyle zamansız olanı keşfetmektir onun için; günlük hayatın içine sıkışıp kalmamanın, muhayyilesini kullanmayı öğrenerek her yerde hatta sonsuzlukta olabilmeyenin mümkünliğini hissetmektir. Onu fantastik olana yönelten şey ya da fantastik olan hakkında yazarken yapmak istediği şey, bir düş olan hayatın içinde gerçek ve zamansız olana yaklaşabilmektir. Bunu da değişen zamana ve şartlara rağmen değişmeyecek olan zamansız sembollere tutunarak yapar Borges. Zayıflayan gözlerini bürüten külrengi siste onu terk etmeyen tek renk olan o altın renk; daha çocukken cazibesine kapıldığı, otlaklara, sürülere ürkü salan, deliliğin ya da azizliğin ilk veçhesi kaplanlar... Gü-

müş ısıltılarıyla geceyi ikiye bölen, bu utangaç ve mütereddit adamın hiçbir zaman sahip olamadığı ama içten içe kutsadığı, çıkarsız cesareti temsil eden hançerler... Alacakaranlıkta, geceleri, gündüzleri, ne zaman ona baksa hangi yaşlı yüzün sessizce kendisine baktığını bilemediği, çift izlenimi uyandıran garip aynalar... Ve en önemlisi, yaşamı boyunca dünyadaki tekinsiz hayata karşı şaşkınlığını, hayretini, kafa karışıklığını bir kalıba döküp dondurduğu çıkışsız, girift labirentler...

Çatallanan yollarıyla, çoğalan bilinmezleriyle akli başında hiçbir insanın içine girmeye cesaret edemeyeceği kadar dolambaçlı, girenlerin de yollarını kaybedecekleri kadar ince tuzaklarla dolu bir yer dünya. İnsanın kimi zaman korkusunu kimi zaman da ıstırabını duyduğu bir esrar. Borges dünyadaki hâlini, “Kendi var oluşum, insan bedeninde var olmam, bu gözlerle bakıp bu kulaqlarla duymam ve işte böyle şeyler beni şaşırtıyor. Belki yazdığım her şey bir metafordan ibaret, temeldeki şaşkınlık temasının çeşitlemesinden ibarettir. ...sürekli şaşkın vaziyette olduğumu, şaşkınlığım için bir dayanak bulmaya çalıştığımı hissetmişsinizdir.”² diyerek özetler. Ona göre insanın bu esrarlı dünyada yaşadığı şaşkınlığın en bariz sembolü insanları şaşırtmak üzere kurulmuş bir yapı olan labirenttir. Dünya labirentin ta kendisi, bizler ise çoğu zaman kendisine bu labirent içinde yeni labirentler yapan, yürürken labirentler çizen uykulu, ter toz içindeki insanlarız.

Eserlerinin en temel sembolü olan labirent henüz çocukken gördüğü bir gravürden yerleşir Borges’in düşlerine. Bu, daire biçiminde ve etrafında palmiye ağaçları olan bir labirenttir. Eğer dikkatlice bakar-

sam, yakından bakarsam merkezindeki canavarı görebilirim diye düşünmüştüm ve her nasılsa gravürden korkmuştum, çünkü canavarın kitaptan fırlamasından korkuyordum, der o günü anımsarken Borges. Labirentin merkezindeki o canavarın kükreyişi ve kumdaki ayak izleri hayatı boyunca zihnindedir. Büyüdüğünde bu hatırasının üzerine iki sone yazar. İlkinde taşlı tozlu koridorlarda yolunu bulmaya çalışan bir adam vardır. Adam önce karanlıkta uzaktan gelen bir kükreme duyar, sonra kumdaki ayak izlerini fark eder ve bilir ki bunlar canavarın ayak izleridir. Canavar onun peşinde, bir anlamda o da canavarın peşindedir. Canavarın istediği şey adamı parçalayıp yutmak, adamın tek istediği şeyse gezmeye devam etmektir. İkinci sonede daha farklı bir fikre yer verir; bu, canavarın olmadığı bir labirentte adamın sonsuza dek dolaşmasıdır. Peki, asıl ürkütücü olan canavarın olduğu bir labirentte korkuyla gezmek midir, yoksa canavarın olmadığı bir labirentte sonsuza kadar dolaşmak mı? İnsanı gerçekten korkutacak şey, der Borges, belki de merkezinde canavarın yaşamadığı bir labirenttir. Labirenti anlamlı kılan şey merkezindeki canavardır, zira bir şey feci ise anlamsız olduğu için öyledir.

Bir tür bilinçli hayal kurma olarak tanımladığı hikâye yazmayı, onu tasarlarlarken uykuyla uyanıklık arasında pek bir fark yoktur, aynı şeydir ikisi de, dediği şiiri ve dahası düşlerle ayrı şeyler olduğunu sanmıyorum, dediği edebiyatı da labirent metaforuyla sembolize eder Borges: “Dünya edebiyatını bir çeşit orman olarak tasavvur ediyorum, demek istediğim karmaşık ve bizi de karmaşanın içine alıyor ama büyüyor. Malum labirent imajımla ifade edecek olursak, evet yaşayan bir labirent, değil

mi?”³ Edebiyat, geçmişten bugüne bütün yazarların ve şairlerin içinde gezinip durduğu yaşayan bir labirent ve bu labirent akraba kılar bütün şair ve yazarları. Hepsinin birbiriyle karşılaşma ihtimali vardır, aslında hepsi aynı hikâyeleri her seferinde biraz daha farklı olarak defalarca anlatmaktadır. Borges bu labirentin içinde gezinirken Shakespeare ile de karşılaşır İbn Rüşd’le de. Kur’an-ı Kerim’e de rastlar, *Binbir Gece Masalları*’na da *İlahi Komedya*’ya da. İnsanlığı etkileyen tüm metinleri yazdıklarında buluşturur, okurunu dev bir labirentin içinde yahut yolları durmadan çatallanan bir bahçe de gezdirir. Borges’e göre yaşayan bu büyük labirentte metinler binlerce yıldır birbiriyle konuşmakta birbirlerine ayna olmaktadır. Bu yüzden, aslında Borges edebiyat tarihi veya okumanın tarihi dediğimiz şeye yeni hiçbir şey getirmez, der Manguel: “Edebiyat tarihimizde uzun zaman önce yapılmış keşifleri ve yenilikleri alır, yeniden aktarır, bunları yeniden keşfetmemizi sağlar, farklı kombinasyonlarda yeniden kullanır. Borges’e dek edebiyat, okurların girip çıktığı adalardan müteşekkildi; okurlar bir adayı dolaşiyor sonra oradan ayrılıp başka bir adayı keşfetmeye çıkıyordu. Bu adaların hepsinin aynı topraklara ait olduğunu bize Borges gösterdi. Bunu yapmak için eski bir metaforu kullanıyordu; hem yazdığımız hem de yazıldığımız kitap olarak dünya.”⁴ Borges ise bunu, zannediyorum evrenin ahlaki bir amacı veya entelektüel bir amacı var ama bunun ne olduğunu bilmiyorum; bildiğim, önemsiz hikâyeler yazarak bu amacın gerçekleşmesi için kendimce bir çaba gösterdiğim, diyerek açıklar.

Zaman bir labirenttir. Gelecek, şimdi, geçmiş ne varsa, iç içe biçim verirler ona, her birimiz o toplam

dokunun ipliklerinden biriyiz. Her insanın zamanı kendi labirentidir, her insanın labirentinin merkezindeki canavar kendi düşlerinden beslenir. Borges’in labirentinin merkezindeki canavar ölümdür belki de. Zira onu bu labirentin içinde sonsuza dek dolaşmaktan kurtaracak olan, bu labirenti onun için anlamlı kılan şey ölümdür. O canavarla karşılaşmayı, hepimizi bulacak o unutulmuş, bellekten ve yaşamının yükünden kurtaran o arındırıcı düşü, ölümü, “bir uykuyu bekler gibi bekliyorum” diyerek hasretle bekler. Ölümün açlığını çeker âdeta ve bir öyküsünde kendisini bu sonsuz labirentten kurtaracak ölümünü şöyle anlatır: “...dostsuz, yapayalnız yaşadı; her şeyi seviyordu, her şeyi vardı ama belli bir uzaklıkta, aynanın öbür yüzündeymiş gibi; sonunda öldü ve soluk gölgesi kayıplara karıştı, suya damlayan su gibi.”⁵

Kaynakça

1. Richard Burgin, *Borges’le Söyleşiler*, Çev. Hatice Esra Mescioğlu, Paradigma Yay., İstanbul: 2009, s. 229.
2. Richard Burgin, *age.*, s. 244.
3. Richard Burgin, *age.*, s. 22.
4. Alberto Manguel, “Borges Okura İtibarını Geri Verdi”, *Notos*, Çev. Oğuz Tecimen, S. 54, s. 36.
5. Jorge Luis Borges, *Alef*, Çev. Tomris Uyar, Peral Bayaz Charum, Fatih Özgüven, Fatma Akerson, İletişim Yay. İstanbul: 2015, s. 110.

HANIMLARIN KIVANCI: FAHRÜNNİSA ŞÜHDE EL-KÂTİBE

rukîye aydoğdu demir

ince bir zevkle döşenmiş odanın kapısı istisnasız her gün aynı zarafetle açılır ve her seferinde içeri söz konusu zarafete yakışan bir hava yayılırdı. O anda pencereden sızan ışığın kendisine en çok yer bulduğu köşeye usulca bir gölge yönelir ve

aynı köşenin huzurunda edeple diz çökerdi. Çok geçmeden hünerli bir el tarafından yontulduğu anlaşılan kalemin sesine mürekkep kokusu karışır, akabinde bir tomar sahife arasından bir tanesi seçilerek hummalı hazırlığın bir parçası hâline

getirilirdi. Kâğıt özenle perdahlanır, mürekkebin kıvamı koyuysa açılır, fazla akışkansa koyulaştırılır, ideal akıcılığa kavuşuncaya kadar bu işlem böyle devam ederdi. Farklı kalınlıktaki kalem uçları itinayla hazırlanır, en kaliteli malzemeden

üretilmiş hokkalarla buluşturulmak üzere bir köşede bekletilirdi. Bitki motifleriyle bezenmiş ahşap kalem-danlık ve içindeki irili ufaklı kamış-lar sessizce bu anlara şahitlik ederdi. Kendisine ait bu köşeye günün farklı saatlerinde de olsa mutlaka uğra-yan bu hanımefendinin içini tam da burada tarifsiz bir huzur kaplar, mürekkebin kâğıda istemsizce dağıl-masına benzer şekilde bu huzur tüm benliğini sarardı. Farkında olmadan yüzüne yerleşen o ince tebessümle yazmaya başladığı anda Bağdat o eski günlerine kavuşur ve Şühde, şu anki keşmekeşinden hiçbir iz taşı-mayan Selam şehrinin sokaklarında yürümeye başlardı. Tıpkı babasının ardında küçük ve hızlı adımlarla ilim meclislerine yetişmeye çalışan küçük muhaddise Şühde gibi...

İlk defa kimin halkasına dâhil olup hangi mecliste bulunmuştu hatırla-mıyordu. Belki babasının çok sev-diği şeyhi büyük muhaddis Hatib-i Bağdadi belki de bir başkasının dersi idi. Belki bir Cuma Camii'nde bir hurma gölgeğinde, belki de bir muhaddisin evinde işitmişti ilk rivayetlerini. Bunu hatırlamak çok zordu. Ama sekiz yaşında sadece bir misafir değil ciddi bir dinleyici olarak katıldığı meclisleri çok iyi hatırlıyordu. Yanında kendisi gibi ulema ailesine mensup olup aynı ortamı paylaştığı şanslı arkadaşları da vardı. Bunlardan bazıları derste ko-nuştukları bazıları ise ağıladıkları için

ikaz edilir bazıları ise ders esnasında uykuya yenik düşerdi. Aralarında hocanın elbisesine kazara mürekkep döküp mahcup olanlar da vardı. Oldukça küçük yaşta hadis sema eden bu talebeler, ilerleyen yaşların-da kendilerinden *âli isnad*'la (yani mümkün olduğunca halkalarını azaltarak en kısa zincirle Hz. Pey-gamber'e ulaşmak suretiyle) hadis alınan ve sırf bu yüzden kendileri için seyahatler düzenlenen âlimler arasına dâhil oluyorlardı. Şühde, bu adaylar arasında Bağdat'taki en âli isnadın sahibi olacağını bilmeden büyük bir iştiaqla derslerine devam etti.

Bağdat'ta seçkin bir ailenin, muhad-dis bir babanın kızı olarak kitaplarla dolu bir evde doğmak şüphesiz Şühde için büyük bir ayrıcalıktı. Bunlar, altıncı asırda bu coğrafyada ilim talep eden her kadının sahip olamayacağı imkânlardı. Kendisi-ne cömertçe sunulan bu olanaklar Şühde'nin yolunu açtı ama onun asıl istikametini belirleyen kendi karar-lılığydı. Ailesinde aldığı ilk eğitim sonrasında Iraklı muhaddislerin önde gelenlerinden hadis sema etti, eserlerini okuyarak onların rivayet hakkını, birbirinden değerli icazet-lerini elde etti. Ve yazdı. Yüzlerce varak hadis yazdı. Gelişigüzel kale-me alınan notlar değildi yazdıkları. O eşsiz hattıyla emsaline az rastlanır güzellikte birer sanat eseriydi Şüh-de'nin nüshaları...

Yazmak her muhaddis için vazgeçil-mezdi. Çünkü muhaddisler, zama-nın pençeleri arasından kendileri için en değerli parçaları yazarak kur-tarmaya çalışan insanlardı. Bu yüz-den kimisi "Mısır'dan Semerkant'a kadar yazdım." diyerek özetlerdi hayatını kimisi "Şu iki parmağım-la iki yüz bin hadis yazdım." diyerek ifade ederdi bu uğurda yaptıklarını. Zor şartlar altında gece ve gündüz ve çoğu zaman titrek bir alev in aydınlığında yazmak uğruna gözle-rini yitirenlerin sayısı da az değildi. Yazmak bir tutkuydu muhaddislerin hayatında. Bu yüzden hadis talebe-leri yanlarında taşıdıkları hokka ve kalemlerden bilinirlerdi. Ve yanın-da taşıdığı hokka, bir muhaddisin güvenilirliğinin en bariz alameti-ydi. Yazma eylemi, bir kadının estetik anlayışıyla hadislerin o eşsiz dün-yasında bulunduğu anda ise ortaya Şühde'nin emsalsiz güzellikteki yazmaları çıkıyordu.

Kim görse tanıyordu onun el yazısını. Görenler hayranlıklarını gizleyemiyor-lardı. Yazısı yüzü gibiydi Şühde'nin, onun aynasıydı yazdıkları. Kimliği-ydi. Sevinci, hüznü, kederi, kanında dolaşan her bir ahvali âdeta mürek-kebe karışarak harflere sirayet eder, bu yüzden yazısını görenler onu görmüş ve duygularına ortak olmuş olurlardı.

O, özenle besmelesini çekip istinsa-ha başladığında her şey bir anda de-

**Aslında kadınca
bir düzen sağlama
arzusuyla şhde
kendisini en yakın
hissettiği şeye,
harflere yöneliyor,
onlara ne kadar
nazik davranırsa
şartların o kadar
yumuşayacağına
inanıyordu.**

ėiřiyor, gzelleşiyordu. Kudüs işgal edilmiyordu o zaman; içerde Batı- nilerle dışarda Haçlılarla mücadele veren mmet selamete kavuşuyordu. O, harfleri benzersiz bir üslupla art arda birbirine ularken, ülke için- de bir türlü sağlanamayan düzen kuruluyor, taht kavgaları nihayete eriyordu. Deprem ve sellerin yıktığı Bağdat'ın mahalleleri eski grke- mine kavuşuyor, eskiden olduğu gibi Dicle Nehri, şehrin doğusuyla batısını birleştiren bir gerdanlık gibi parlıyordu. *Kalennebiyy* ibaresinden sonra salavatı eklediği zaman şhde satırlara, insanları kırıp geçiren kuraklık ve kıtlık unutuluyordu. Mistarıyla (cetvel) her bir harfi aynı satırda kusursuz bir şekilde hiza- ya getirdiğinde, bir araya gelmesi imknsız gibi görünen şeyler bir nizama kavuşuyordu.

Aslında kadınca bir düzen sağlama arzusuyla şhde kendisini en yakın hissettiği şeye, harflere yöneliyor, onlara ne kadar nazik davranırsa şartların o kadar yumuşayacağına inanıyordu. Yaşananlara hükmü geç- mese de sözünü harflere geçiriyor, sayfalarındaki insicamla hayata yeni bir düzen vermeyi umuyordu. O za- man Bağdat sokaklarında babasının arkasında koşuşturan o sevimli kız

ocuğu byyyor, isminin yanına o eşsiz hattıyla istinsah ettiği nüsha- lar nedeniyle *el-Ktibe*, kendisinden icazet almak için İslam dünyasının farklı beldelerinden yolculuklar düzenlendiği için *el-Cihet* ve hadisle bereketlenen uzun ömrüne işaret etmek üzere de *el-Muammere* sıfatları ekleniyordu. şhde artık Bağdat'taki en muteber isnadların sahibi büyük bir muhaddise, "Msnidet'l-İrk", idi. Sadece hadis ve hatta değil tef- sir, edebiyat ve şiirde de söz sahibi idi. İcazetini elde edebilmek için kendi hocaları da dâhil devrin en önemli limleri meclislerine akın ediyorlardı. İlimde sahip olduğu eşsiz konum nedeniyle döneminin hanımlarının vnc "Fahr'n-nis" denmişti ona. Ancak sadece satır- larda güzel izler bırakmadı şhde. Enfes hattı ile saray ktipliğine kadar ilerlemesi zühd ve takvasına engel olmadı. Gönüllere de dokun- du. Cömert ve hayırseverdi, çok sadaka verirdi. Dicle'nin kenarına bir şafii medresesi ve sufi ribatı inşa ettirmişti. Sularına bu yapıların aksi düşen Dicle ise daha bir coşkulu akıyordu şimdi... Tıpkı en zarif ře- kilde birbirine perçinlenen harflerin kesintisiz bir şekilde yüzyıllardır aynı gzelliikte akışı gibi...

BİR SEYAHAT

Köy gezileri denince kent insanlarının aklına hemen tur şirketlerinin düzenlediği, planlanmış geziler geliyor. Oysa şehirlerin pek yakınında köyler var. Üstelik bazıları çok güzel. Hafta sonları AVM'leri, piknik alanlarını doldurmak yerine, sadece yolculuk yapmak, bir köyde durmak, doğayı, böcekleri, kuşları, inekleri, ağaçları, yabani bitkileri gözlemlemek, köy halkıyla kısacık sohbet etmek çocuklarımıza ve bize güzel deneyimler kazandırır. Köyde doğanın yetiştirdiği insanın otantik bilgeliği paha biçilemeyecek kadar kıymetli. Zira köy insanının yemek, sofrası, kültürü, bağ bahçe, hayvan bakımı, doğayla hatta zamanla ilişkisi bize kaçırdıklarımızı hatırlatır. Ziyaret edeceğimiz köylerin turistik olması gerekmiyor, bilakis turistik olmayan köylere gitmek köylü ile kentli arasındaki mesafeyi, uzaklıkları da ortadan kaldıracak; bu tür ziyaretler, çocuklarımızın doğaya, hayvana karşı yabancılığını ve ürkekliğini giderecek. Köylülerin misafirperverliğinin, sohbet etme istekleri ve hikâyelerinin bu seyahati güzelleştireceğinden eminim.

BİR KİTAP

Safiye Erol'un *Ciğerdelen* romanı başucu kitaplarımdandır. Romanda geçmiş, şimdi ve geleceği birlikte kurgulayan Erol, lezzetli üslubuyla Cangüzel, namı diğer Canzi ile Turhan'ın aşkını anlatırken, çerçeve kurgunun içine, aşkı derinleştiren masalsı ve destansı hikâyeler yerleştirmiş. Eser adını Osmanlı'nın Rumeli'deki son toprak parçası, bugün Slovakya sınırında bulunan ve Estergon Kalesi'ne Tuna Nehri'nin öteki kıyısından bakan, Ciğerdelen Kalesi'nden almış. Canzi'nin yazıp Turhan'a verdiği "Sarı Sipahiler", "Yedi Peçeli" ve "Ciğerdelen Efsanesi" hikâyeleri ve Sinan Ağa ile Zühre'nin aşkları o coğrafyada geçiyor. *Ciğerdelen*, Atsız'ın çok sevdiğim *Ruh Adam* romanındaki atıftan sonra dikkatimi çekmişti. Anne tarafından Bektaşî olan Safiye Erol'la canım Tanpınar'ın tanışık olma ihtimali hatta Erol'un *Huzur* romanının kahramanı Nuran'a benzetilmesi de kitaba ilgimi artırdı tabii.

ÜÇ TAVSİYE TUBA DERE

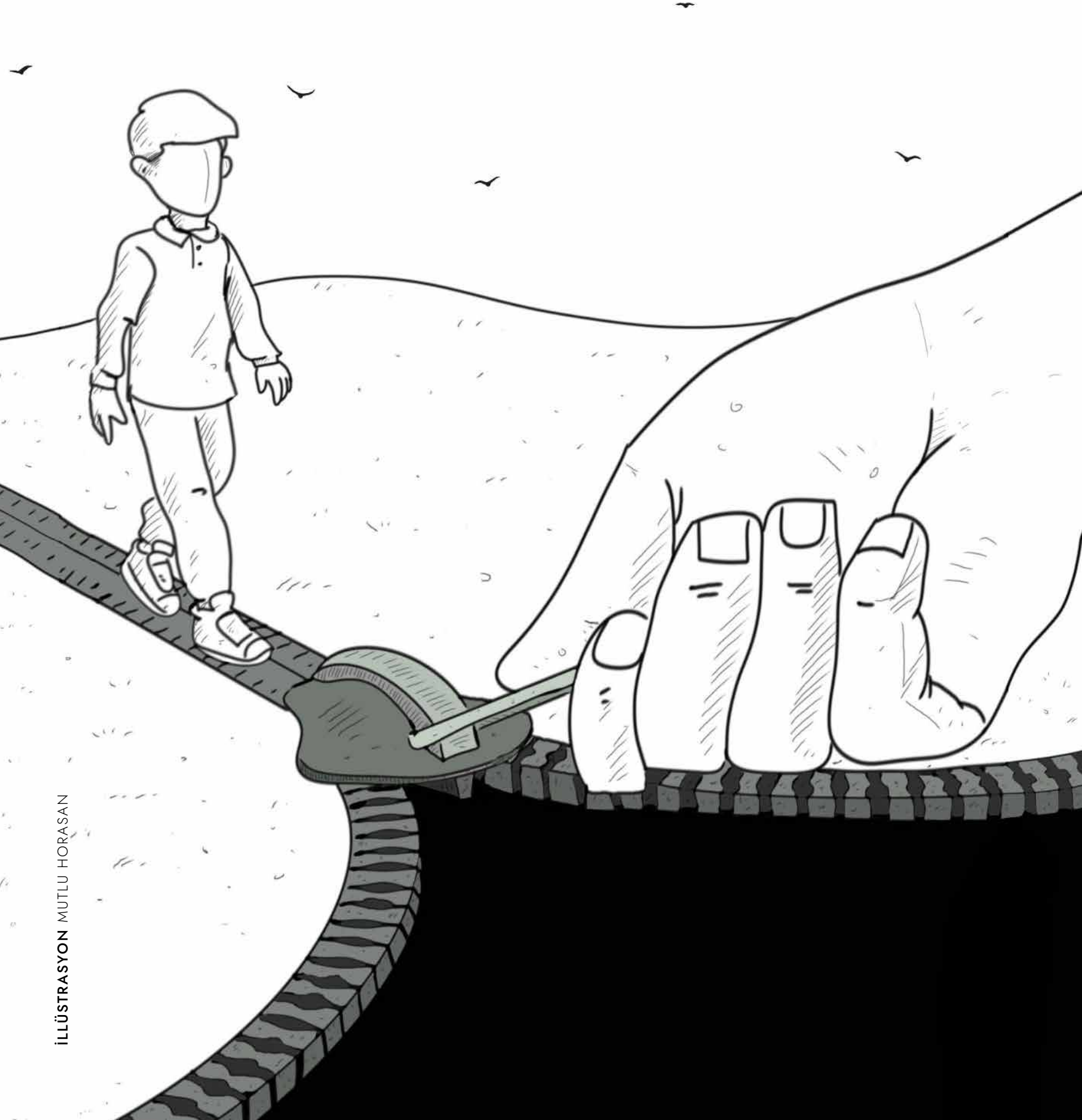
BİR HOBİ

Çocukluğumdan beri sözlükler ve yazım kılavuzuyla aram hep iyi oldu ama yazmak onlarla ilişkimi daha da sıkı tutmamı gerektiriyor. Sürekli sözlükle çalışıyorum. Kelimelerin kökleri, kökenleri ve aynı kökten türeyen kelimeler, eş anlamlı, eş sesli sözcükler, mecazlar üzerine düşünmek çok güzel ve anlatımı zenginleştiriyor. Bu nedenle bir süredir kelime koleksiyonu yapıyorum. İş yerinde masamın üstünde bir kelime kavanozum var. Anlamını, sesini sevdiğim sözcükleri küçük kâğıtlara yazıyor, katlayıp kavanozun içine atıyorum. Bazen "ne çıkarsa bahtıma" deyip içinden bir kâğıt çekerek üstüne düşünüyorum. Kelimeler ve çağrışımları ruhuma, kalbime çok iyi geliyor. Deneyin, belki kelimeler size de şifa olur.

AZMİ HOCA'NIN KARMAŞIK SAYILARI

HÜSEYİN AKIN

Matematik öğretmeni Azmi Hoca, diğer hocalara benzemezdi. Hayat onun için sanki rakamlar üzerine bina edilmişti. Pi sayısına dair konuşmaya bir otursa akşama ancak kalkardı. Öğrenciler ne vakit Azmi Hoca'nın yüzüne bak-salar onun alnından boynuna kadar sayılarla dolu olduğunu görürlerdi. Sözünün üzerine de söz söylenmezdi. Mesela yerini sadece kendisinin bildiği gizli bir düğmeye dokunarak zamanı durdururcasına dersi durdurur ve pi sayısına ait bir cümle, malumat makarasından aniden boşalıverirdi: "Pi sayısı 100 trilyonuncu basamağına kadar hesaplandı ki bu hesaplanan rakamı bile bilgisayara yazmak için 240 milyar sayfa, 82 bin TB hard disk yeri gerekti."

Öğrenciler için matematik dersinden geçmek sırttan geçmekten farksızdı. Dersi dinlemek, özel ders almak, evde gece yarılara kadar çalışmak bile kâr etmezdi. Zihinler henüz yorgun değilken sabahın ilk saatleri matematik dersine ayrılmıştı. Azmi Hoca, koltuğunun altında mavi klasör, elinde ispirtolu tahta kalemi ve beyaz önlüğü ile öğretmenler odasından çıkarken göründü. Öğrenciler kendisinden önce sınıfa girip yerine yerleşsin diye acele etmiyor, adımlarını özellikle yavaş atıyordu. Koridorlarda ve sınıfın önünde kimsenin kalmadığından emin olduktan sonra derse girdi. Öğrenciler askerî bir nizamla tek kol aralığı hizalanır gibi ayağa kalktılar. Hoca'nın selamını gür bir şekilde aldılar. İçtima tekmilini an-

dıran bu selamlaşma koridorlara kadar yankılanmıştı. Arka sıralardan bir öğrenciyi otur, demeden otururken gördü. Ona bir sürü laf saydı. Yaptığı bu hareketin disiplinsizlik olduğunu söylemekle kalmadı, işi matematik değerlerine aykırı olduğuna kadar vardırdı. "Özür dilerim." dedi öğrenci. Bu kez iyice çileden çıkmıştı Azmi Hoca, "Özür dilemen neyi değiştirecek $a=a$ ise $b=a$ olabilir mi, mümkün mü bu?" dedi. Öğrenci, hocanın bu cümlesinden hiçbir şey anlamamıştı. Susmakla yetindi. Bu kez de sorusunu yanıtsız bırakmasına hiddetlendi Azmi Hoca: "Konuşsana oğlum, dilini mi yuttun? Biz daha geçen haftaki dersimizde 'Bir üçgenin iki dik kenarının uzunluklarının kareleri toplamı, hipotenüs olarak adlandırılan üçüncü kenarın uzunluğunun karesine eşittir.' diye dememiş miydik? Bu esasları ve formülleri hayatımıza katmayacaksak ne önemi var o zaman?"

Öğrenci biraz durduktan sonra "Söylediklerinizle yaptığım hareket arasında bir ilişki kuramadım efendim." diye cevap verdi. Azmi Hoca şaşırıp kalmıştı, bir yandan da gözlerini umudunu yitiren bir adamın boşluğa bakışı gibi etrafına çevirmeye başladı. Doğrudan gözlerini öğrenciye dikerek "Matematiğin kurallarına ihanet eden birinin idrak melekesi işte böyle dumura uğrar." diye söylendi.

Öğrenci sebebini anlayamadığı bir mahcubiyetle susmaya devam etti. Azmi Hoca girift bir matematik

problemini çözer gibi öğrenciye yüklendikçe yükleniyordu: "Bilmez misin o Pisagor'un 'Toplumda adaletin gerçekleşmesi için, bu sınıfların kendi aralarında değil kendi içinde eşitliği olmalıdır.' dediğini? Biliyorsa şayet ne diye sınıfta herkes daha oturmadan, sana otur, denilmediği hâlde oturuyorsun?"

Öğrenci üzerine bu denli gelinmesinden iyice bunalmıştı, hocasının cümlesine kendi ağırlığında bir cümleyle karşılık vermeye karar verdi: "Ona bakarsanız sizin bu savlarınız da benim kafamda mantıklı bir yere oturmadı. Peki, ne yapacağız şimdi?"

Galiba burası matematiğin bittiği yerdirdi. Azmi Hoca tartışmayı keserek yoklama defterine yöneldi. Gelenleri, gelmeyenleri kayda geçti. Yoklama esnasında geç gelenler isimleri henüz okunmasa da affedilmeyip "geç" yazıldı. "Bugün ayın kaç?" diye soruldu. En ön sırada adı Semiramis olan öğrenci ayın kaç olduğunu yanılsız söyledi. Hoca'dan kocaman bir aferin aldı. Kız bu aferini alıp hırkasının iç cebine koydu. Semiramis aynı zamanda matematikten en yüksek not alan öğrenciydi. Azmi Hoca diğer öğrencilerin yüzlerine doğru kınayan bir eda ile "Siz niye bilemediniz?" der gibi baktı. Öğrenciler hiç oralı olmadı. Hoca cam kenarında elini çenesine yaslamış şekilde derinlere dalan öğrenciye "Nerelisin?" diye sordu. Öğrenci hiç düşünmeden "Oralı değilim!" diye karşılık verdi. İsteddiği cevabı alama-

“Tahtaya yürüdü ve
ispirotolu kırmızı
kalemle kocaman bir
başlık attı: Karmaşık
Sayılar. Öğrenciler
daha bu konunun
başlığını görür
görmez tırsmışlardı.

yınca öğrenciye bir iki adım yaklaşıp bu kez “Nerede kalmıştık?” diye sordu. Öğrenci biraz düşündükten sonra, “Sizden hiçbir şey olmaz demiştiniz üç kez üzerine basa basa hocam.” diye cevap verdi öğrenci.

Azmi Hoca öğrencinin ukalalık edip alttan alta kendine laf sokmaya çalıştığını anlamıştı. Bu öğrenciye başka türlü dersler vermek gerektiğine hükmetse de bunu başka bir zamana ertelemenin daha uygun olduğunu düşündü. “Sizden hiçbir şey olmaz.” savını ispatlayacak bir deney yapmayı kafasının bir kenarına yazıp konuyu oracıkta kapattı. Tahtaya yürüdü ve ispirotolu kırmızı kalemle kocaman bir başlık attı: Karmaşık Sayılar. Öğrenciler daha bu konunun başlığını görür görmez tırsmışlardı. Tahta bir sürü rakam ve harflerle dolmuştu. Azmi Hoca bir taraftan yazıp diğer taraftan kafasını yer yer geriye öğrencilere doğru dönüp konuşuyordu: “Karmaşık sayıların esrarengiz formülü $z = a + bi$ şeklinde ifade edilir. Şunu kafanıza iyi yerleştirin, negatif sayıların karekökü hesaplanamadığı için onları pozitif bir reel sayıya çevirmek icap etmektedir. Boşuna karmaşık sayılar denmemiş, bu sayılar oldukça düşündürücü ve hesaplaması güç sayılar kümesini oluşturmaktadır. Sizin umurunuzda olmasa da bütün matematikçiler tarihten günümüze kadar bu sayıların sihrini çözmeye çalışmaktadırlar. Size gelince... Siz yatmaya devam edin hâlâ köstebek sürüleri!”

Öğrenciler içinde köstebek geçen bu son cümleden dolayı çok incinmişlerdi. Demin öğretmene laf sokuşturmaya kalkan cam kenarındaki öğrenci hoca'nın bu üslubundan rahatsızlığını dile getirmek için tam izinsiz ayağa kalkmıştı ki Azmi

Hoca bunu bir fırsata dönüştürmek niyetindeydi. Bu yüzden konuşmasına fırsat vermeden sordu: “Söyle bakalım çokbilmiş, i üzeri 4 neye eşittir?”

Öğrenci hiç düşünmeden, “Bilmiyorum.” diye geçiştirdi. Hoca'nın kolay kolay bırakmaya niyeti yoktu. Hoca, “Bilmiyorum bir itiraf mı yoksa acziyet mi delikanlı?” diye tekrar sordu. “Siz nasıl anlarsanız öyledir hocam.” diye karşılık verdi öğrenci. Keyifli keyifli güldü hoca. Böyle giderse hem kendisinin hem de bütün sınıfın topu dikeceğinden dem vurdu. Sonra da tahtanın başına geçip kendi sorduğu soruyu kendisi cevaplamaya başladı. Karmaşık sayıların karmaşasını yansıtmaktan öteye gitmiyordu. Gerçi en basit işlemi bile karmaşık sayı tarzı anlatmakta mahirdi Azmi Hoca. Hiçbir karmaşa Azmi Hoca'nın azminin önüne geçemezdi. On beş dakika işlemin dökümünü tahtaya yaptıktan sonra nihayet sadede gelebilmişti: “Kuvvetin kuvveti kuvvetlerin çarpımına eşittir. i üzeri 4'ün 1 olduğunu biliyoruz. Yani i üzeri 4 eşittir 1 demektir.”

İşlemi bitmiş, sıra öğrencileri velileri ile korkutmaya gelmişti. Azmi Hoca zafer kazanmış komutan edasıyla konuyu hafta sonu yapılacak veli toplantısına getirmişti. Tehditler havada uçuşuyordu: “Pazar günü veli toplantısında saçınız ak mı kara mı önünüze düşünce göreceksiniz. Bakalım velilerinize dört işlemi bile doğru düzgün yapamamanın hesabını nasıl vereceksiniz? Matematik bilmeyen diğer her şeyi bilse ne olur? Hiç kıymeti yok. Kafanız basmıyordu da bu okula niye geldiniz?”

Pazar günü bütün veliler eksiksiz olarak toplanmışlardı. Konferans

salonunda müdürün okul başarısı ve öğrenci veli ilişkisinde olması gereklenlere dair konuşması bitmiş şimdi sıra her branştan öğretmeninin dersine girdiği öğrenci ile ilgili kanaati ve de başarı, başarısızlık durumu hakkında bilgi vermeye gelmişti.

Azmi Hoca yıpranmış lacivert ceketin içine giydiği kırmızı renkli v yaka ekose kazakla koridordaki veli kalabalığını yararak 11-A sınıfına girdi. Velilerin yüzüne bakmadan hızlıca “Merhaba, hoş geldiniz.” diyerek masasına yerleşti. Hiçbir ön açıklama yapmadan sınav notlarını okumaya başladı. Sıra Semiramis’e gelince velisinin gelip gelmediğini anlayabilmek için şöyle bir durdu. Yetmiş seksen yaşlarında bir adam sağ elini havaya kaldırarak Semiramis’in dedesi olduğunu söyledi. Azmi Hoca patavatsızlıkta sınır tanıımıyordu: “Babası ya da annesi zahmet edip neden gelmedi? Seni niye buraya kadar yordular dede? Hani ne derler birbirine eş olan karı koca olabilirsiniz ama asıl maharet çocuklarına anne baba olabilen eşler olmaktır!”

İhtiyar adam Azmi Hoca’nın yüzüne hüznü hüznü baktıktan sonra kısa konuştu: “Ölmeselerdi gelirlerdi Muallim Bey.” Azmi Hoca’ya bu cevap da kâfi gelmemişti: “Hadi baba öldü diyelim, anne gelebilirdi, o niye gelmedi?” İhtiyar adam içinden lahavle çekerek, “Muallim Bey anne de rahmetli oldu. Farkındaysanız çoğul kullandım. Siz bir talim ve terbiyeci olarak bir çocuğun anne baba yokluğunun ne demek olduğunu herkesten iyi bilirsiniz.” dedi.

Azmi Hoca hiçbir şey diyemeden öylece kaldı. Durumu kavradıktan sonra ihtiyara dönerek, “O zaman Semiramis’in notunu şayet yük ol-

mayacaksa size söyleyeceğim mecburen: 100!” dedi. İhtiyar adam latife yaparak havayı biraz yumuşatmak istedi: “80 yaşındayım, şimdi ben bu kadar ağır bir notu nasıl eve kadar götürmeye güç yetireceğim?” Azmi Hoca espriyi anlamamış olmalı ki hemen söze girdi: “Amca, bizim hizmetli sana refakat eder, merak etme.” İhtiyar sözü uzatmak istemeyip tebessümle geçiştirdi.

Azmi Hoca bir iki öğrenci velisinin dışında bütün sınıf velilerini mutsuz edecek notlar okumuş; bununla da kalmayıp öğrencilerin haylaz, uçarı, hayta ve kıt zekâlı olduklarından filan da şikâyet etmişti. Uzun uzun matematiğin ne kadar önemli olduğundan bahsedip velileri de imtihan etmeye kalkmıştı. Sınıfın önüne arkasına, sağına soluna bakıp: “Dilaver Demirdöven’in velisi burada mı?” diye sordu. Cam kenarında oturan kadın, “Benim, efendim.” diye karşılık verdi. Dilaver Demirdöven cam kenarında sağ eli çenesine yaslı düşüncelere dalan ve geçen günlerde Azmi Hoca ile tartışan öğrenciydi. Azmi Hoca Dilaver’in annesine, “Hanımefendi binom açılımı ne demektir? Söyler misiniz?” diye seslendi. Kadın neye uğradığını şaşırılmıştı. “Bilmiyorum.” diye cevap verdi. Hoca bu cevabı bir yerden hatırlıyordu. Kadının oğlu Dilaver de her sorulan soruya “Bilmiyorum.” diye cevap veriyordu.

“Ne kadar da oğlunuza çekmişsiniz hanımefendi.” diye söylendi Azmi Hoca. Ayağa kalktı ve bu kez velilere doğru yönelerek: “İçinizde binom açılımı nedir bilen var mı?” diye sordu. Öğretmenin garip tutumları herkesin dikkatini çekmişti. Cevap alamayınca tahtaya binom açılımı problemlerinden örnekler sunup velilere şimdi söyleyeceği şu tanımı

iyi öğrenmelerinin çocuklarına karşı örneklik teşkil edeceğini söyledi: “Sayın veliler, unutmayınız iki sayının parantez içi toplamının üslü ifadesinin cebirsel olarak açılımına binom açılımı denir.”

Bir süredir Azmi Hoca’nın anormal davranış ve söylemlerini izleyen Semiramis’in dedesi olan ihtiyar daha fazla dayanamayıp hocanın konuşmasını keserek söze girdi: “Muallim Bey, eminim ki buradaki hiç kimse yaşı ne olursa olsun sizden ya da bir başkasından bir şeyler öğrenmekten yüksünmez. Lütfen siz de yaş yaşamış, güngörmüş biri olarak benim söyleyeceklerimden yüksünmeyin. Bana Yol Oğlu Hâdi derler. Yolun sonuna geldim. Çok şeyler yaşadım, çok şeylere şahit oldum. Şayet kabul ederseniz Allah Resulü’ne ait şu sözü karanlıkta yolunuzu bulmanız için size hediye etmek isterim: ‘Kolaylaştırınız! Zorlaştırmayınız! Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz!’”

Azmi Hoca hediye almadan, karışık kafası ve karmaşık sayılarıyla birlikte koşar adım sınıfı terk etti.

ACI SU İLE ÖLÜMSÜZ TUTKU ARASINDA; ÇİKOLATA'NIN TARİHİ

Aztek İmparatoru II. Montezuma, çok uzaklardan ülkelerine gelen tuhaf misafirine toprak bir kap içinde geleneksel içecekleri olan kakao suyundan ikram etmiş, ikramın tadını oldukça acı bulan Cortes ise içine biraz şeker ekleme teklifinde bulunmuştu. Çikolatanın hikâyesinin başladığı ilk an böylelikle mühürlenmişti.

Bilinen en evrensel tat; adının anılması bile varlığını tahkim ediyor. Tutkulu, kışkırtıcı, şöhretli ve cezbedici. Antioksidanlar açısından zengin, yoğun, keskin, kıvamlı. Dişlerinin arasında çatırdayıp sıcak ırmaklar gibi boğazına akan, ağzında erimeye başladığı anda kanına karışan, rayihası rüyayı hatırlatan o lezzet. Damağından ruhuna uzanan gastronomik bir yolun habercisi; çikolata. Kokusu, aroması ve tadıyla kadınlardan, çocuklardan başlayarak bilinen dünyayı fethetmiş, ana vatanında değilse bile cazibe merkezi sayıldığı yerde (Avrupa) aynıyle şu tabirle anılmıştır: “Dünyanın yerel tatlısı.” Çikolatanın şöhreti iki asırdır dünyayı dolaşıyor. Ayak bastığı her yerde aynı tutkuyla sevilerek tadına varan herkesi tiryakisi hâline getirmiş, halkın ve burjuvazinin ortak zevki olmayı başarmış bir yiyeceğin hülâsası. Fildişi Sahili’ndeki çocuk kakao işçilerinin tadından bihaber oldukları çikolatanın

yüzyılı arşınlayan acı tadının uzun tarihselliği asıl meselemizdir aslında. Brezilyalı şair Helio Polvora’nın çığlığında saklı o soneler mesela; acı içki, acı meyve, acı su! Namıdiğer kakao. Öyle diyor şair: “Kakao! acılarımızın meyvesi.” Kakao, çikolatanın başlangıcı.

Osmanlı ülkesinde çikolatayla ilk karşılaşmanın tahrir defterlerine “tabir olunan baharlı kahve makulesi” tasviriyle geçmesi, kahve muadili bir ürün olarak anlaşılmış olduğunu gösteriyor. Aslında çikolatanın kahveye rakip olması düşünülemez ama kakao ağacından elde edilen çekirdeklerden yapılan çikolata, uzun gastronomi deneyleri sonrasında XIX. yüzyılda bulunan klasik katı formuyla dünyamıza girmeden hemen önce içecek olarak sıvı hâlde tüketilen, hatta tıp alanında ilaç olarak kullanılan bir Yeni Dünya nimetiydi. Tarihsel izleri dört bin yıl önceye, Amerika’nın eski uygarlıklarından Olmecler’e ve Maya kültüründeki “cacahuaquchtli” olarak telaffuz edilen kakao ağaçlarında yetişen kavun benzeri meyvenin içindeki tohumların değerli ticari eşya olarak kullanılmasına kadar uzansa da Azteklerin bu meyvenin çekirdeklerinden yaptıkları, bir tür baharatlı sıcak çikolata olarak adlandırılacak törensel içecekleri “zokolat” (xocolatl), Yeni Dünya’ya ayak basan İspanyolların çikolatanın

varlığına dair duydukları ilk ilginç hikâyeydi.

İstilacılar buraya altın için gelmişlerdi ama ceplerinde İspanya’yı yüz yıl boyunca ihya edecek en az altın kadar değerli bir mucizeyle geri döneceklerdi; *kakao çekirdeği*. Galeano’nun şiirsel efsanesini hatırlayabiliriz: “Tanrılar orada, yukarılarda, yoğun iksirin tekeli ellerinde tutuyorlardı ve biz insanlar bunu bilmemeye mahkûm edilmiştik. Quetzalcoatli onu çalıp Tolteklere verdi. Diğer tanrılar uyurken o birkaç tane kakao tohumunu aldı, onları sakalının arasına gizledi, uzun bir örümcek ağının ipini kullanarak yeryüzüne indi ve tohumları Tula şehrine armağan etti. Prensler, rahipler ve savaşçı komutanlar Quetzalcoatli’nin armağanını gasb ettiler. Sadece onların damakları bu tadı tatmaya layık oldu. Gökteki tanrılar çikolatayı ölümlülere yasaklamışlardı; yerin sahipleri de onu bayağı ve kaba insanlara yasakladılar.”

Acının Dayanılmaz Tadı

Kakao ağacına yakıştırılan “tanrıların yiyeceği” anlamındaki Latince adlandırma “theobromo cacao” elbette bir rastlantı değil. Söz gelimi Azteklerin kakao tozundan imal ettikleri içeceklerine “acı su” ismini vermelerindeki sır

“

Polvora'nın
ılığı baki:
“Kakao!
acılarımızın
meyvesi.”

da aynı zamanda çikolatanın uzun hikâyesini anlatıyordu bize. Çünkü kakaonun özündeki acılığı alarak onu tatlı çikolataya dönüştürecek tarihsel serüvenin ilk durağı burasıydı. Her şey böyle başladı. Acı su zokolat, önce Kolomb, ardından Cortes'in kakao çekirdeklerini Avrupa'ya taşımasıyla bal eşmesi çikolataya dönüşecekti. Elbette bugünkü yaygın şöhretine ulaşınca kadar birçok badire atlatarak yerini bulmaya çalışırken yaşananlar da çikolatanın o dayanılmaz tadına dâhildi.

ikolatanın, Venedikli Giacomo Girolamo Casanova'nın gıdası olarak nam saldığını herkes hatırlıyor. Yeni Dünya'dan Avrupa'ya yol aldığını da öyle. Voltaire *Candide* adlı eserinde kilisenin ikiyüzlülüğünü çikolata üzerinden anlatmayı deneyecek kadar ılgındı mesela. Bu da unutulmaz! Önce yalnızca soylulara hitap eden, sıradan halkın erişemeyeceği bir ürün olmasıyla meşhurdur ikolata. İlaç olmaya layık görüldü. Avrupa'nın damak tadına uyum sağlaması neredeyse yüz yıl sürecekti. Tadındaki acı aroma bir türlü yok edilemiyordu. Kilise, lezzetiyle barışmadan evvel şeytani tutkuların ateşleyicisi olarak telin etmişti onu, isimsiz nefret objesiydi. Tadını kendi yağından ayırarak, varlığını ise katılaşarak kanıtladı. Dondurma, kurabiye, kek, pasta onunla güzelleşti. Protestan ideallerinin ütopyasıydı, dev fabrikalarda adını yüceltti, mikrodalga fırını, sebepsiz mutluluğu, hafta sonlarını icat etti,

savaşların kalori yakıtı, kadınların mutluluğu, sevgililerin nişanesi, çocukların hediyesi oldu.

Elbette modern kapitalist sistemin iki yüzü, tadındaki kadim acılığı hatırlatmayı sürdürecekti. Tadını bile bilmedikleri çikolatanın ham maddesini üreten Afrikalı ocuk işçilerle, dev şirketlerin üçüncü dünya ülkelerinin çocuklarına layık gördükleri o ikolatalar... Çocuklar ve ikolatalar. Tadındaki acılığın henüz bitmediğinin bengi kanıtları bunlar. Çikolata, tadını inkâr etmeden acı suyla yıkanmaya devam ediyor.

İçindeki Güneşin Kakaosu

Kadimden beri Meksika yerlilerinin içeceği olan çikolata, gittiği yeni evinin her yerinde çılgınca sevilirdi. Bu yiyeceğe karşı hemen herkes mesafesiz davranacaktı. Galeano'ya göre, kakao güneşe ihtiyaç duymaz çünkü onu içinde taşırdı. İçindeki güneşten çikolatanın bize verdiği zevk ve keyif doğardı böylece. Kakao, evinden ayrılıp Eski Dünya'ya gelince önce acı suyundan arındı, süt banyosu yaptı, güneşini ortaya çıkardı, bal eşmesi gibi ağıldadı. Evet, güneşini içinde taşıyan kakaonun mucizesi olarak “dünyanın yerel tatlısı” ünvanı hâlâ çikolatanın omuzlarında ve hikâyesinin başladığı beş yüz yıl öncesinde Meksika'da mühürlenene tadı, bugün acı su ile ölümsüz tutku arasında sıkışan anlamını aramayı sürdürüyor. Polvora'nın ılığı baki: “Kakao! acılarımızın meyvesi.”

- 1 **"Ömür dediğin..." diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?**
Bir kılıfta kilitli kalmak.
- 2 **Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...**
Kitap, yol, sabah.
- 3 **Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?**
Anneannemin ellerinin kokusu: Beyaz sabun ve kına. Bir temmuz akşamına eşlik eden iğde kokusu, yağmura doyan kırmızı toprağın kokusu, yeşil domatesin kokusu, mahallenin berberinin gök mavisi şişesinden yayılan ferah ve keskin bergamot, lavanta ve narenciye kokusu...
- 4 **Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?**
En büyük tutkum havacılıktı, olmadı. Ben de yazarak katlanabiliyorum ancak. Ama Endülü's'te bir misk satıcısına dönüşmek istediğim zamanlar oluyor ya da Mağrip'te müdavimlerime kahve demlediğim bir zaviye kitapçısı rüyasından uyanıyorum bazen.
- 5 **O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?**
Evinin yolunu unutmuştu ve bu onu üzmüyordu.
- 6 **Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?**
Güzellik fikrini özlüyorum.

- 7 **Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız?**
Çok fazladır sanıyordum ta ki 7 Ekim'e değin. Gazze'den sonra boşluğa düştüm. İnsan hakları anlatırken bir anda öğretecek bir tezin kalmadığını anladım ve henüz doldurabilmiş de değilim bu devasa anlamsızlığı. Kapandım.
- 8 **Mevsimlerden hangisi?**
Bahar. Bir bahar ikindisi.
- 9 **Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?**
Âdem'in yeryüzündeki ilk gecesi.
- 10 **Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...**
Bir gün her şey düzeldiğinde, doğru tarafta olacak mıyım?
- 11 **Kederlendiğinizde yaptığınız şey?**
Daha çok şiir yazıyorum ya da saatlerce Capljina ya da Bergen rotalarını izliyorum makinist gözünden, bazen de Hurtigruten...
- 12 **Hayatta rafa kaldırdıklarınız?**
Romanım, pilot gömleğim...
- 13 **Ruhunuzda iz bırakan biri?**
Hazreti Peygamber'in "Söyle ya Hasan!" dediği ben olmak isterdim.
- 14 **En sevmediğiniz özelliğiniz?**
Uykusuz ve tedirgin.
- 15 **Ruhunuz nereli?**
Buralı değil. O yüzden haymatlosa sığıyorum.
- 16 **Gözünüzü kapattığınızda duyduğunuz/duymak istediğiniz o ses?**
Bir ormana bakan pencerede kuş seslerini yağmur sesi izliyor, içeride Ala Baladi el Mahboub çalıyor.
- 17 **Geçerken gördükleriniz...**
İnsan olmak istemeyen dağlar.
- 18 **Bir notunuz var mı?**
Mutlaka uyanacağız.

Dikkat ettim de en çok çayı seven insanları seviyorum. Sıcak buluyorum. Çay içmeyen, çayı sevmeyen insanlar soğuk geliyor bana. Tek kahveciler de çok alafranga gibi. Hem kahve hem çay içenler en iyisi. Necla tam benim istediğim gibiydi. Acayip çay içerdi. Şimdi Necla'yla olan anılarımızı düşünüyorum da elinde çay bardağının olmadığı tek zaman dilimi, ramazan ayıydı. İftarın olmasını dört gözle beklerdi çay içebilmek için.

Tamam, ben de çay içmeyi seviyorum ama bu kadar da değil. Necla'yla biz çocukluk arkadaşız. Aynı mahallede oturduk uzun yıllar. İkimiz de gelin olup gittik mahalleden. Hem de iki ay ara ile. Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmezdi. Yapışık ikiz derlerdi bize. Kan kardeşi de olmuş-tuk. Gerçi şimdi hatırlıyorum da parmağımızın ucunu hafiften kesip kan akıtırken onun kanı hemen akmamıştı, belki de çok çay içmekten kansızdı. Zaten kireç gibi yüzü vardı. Çayı seven insanlar biraz kilolu olmalıymış gibi gelir bana ama Necla aksine çok zayıftı. Bir deri bir kemik derler ya öyle.

Bu Necla var ya bu Necla, ben size nasıl anlatayım bu kızın çay tir-

yakiliğini. Sadece kendisi içmekle kalmaz etrafındaki canlı, cansız ne varsa her şeye çay içirir, çay verirdi. Mesela çiçek solmuş, çay ver, hemen kendine gelir. Gözünde arpacık çıkmış, çayı pamuğa dök, koy gözüne, hiçbir şeyin kalmaz. Elin yandı çayı ez, bezin arasına koy, üstünde beklet su toplamaz. Eline kına mı yakacak-sın, sıcak çayla yap bakalım kınayı nasıl da tutuyor... Böyle bir sürü çay reçetesi dağıtırdı etrafındakilere.

Çay içme partileri verirdi apartmanın önündeki ağacın altında. Güzel mekândı, biraz atıl da olsa iş gören eski masanın üzerine güzel bir sofa bezi açılır, etrafına da taburesini, minderini eline alan geldi mi şenlik başlardı. Konu komşu kim varsa gelirdi. Yemin billah, hiç yoksa dört demlik çay içerdik. Bir gün “Kız Necla, derdimiz ne bizim? Kolumuz kopuyor, o kadar çayı millete servis etmekten belimiz, başımız tutuluyor. Gel biz vazgeçelim bu çay buluşmalarından.” dedim. O da “Bu meretin tadı da böyle çıkıyor bel!” dedi. Çayı tek içmeyi sevmezdi. Bir de değişik bir yöntem bulmuştu kendine. Şimdi değişik diyemiyorum zira artık hepimiz onun gibi içiyoruz çayı. Limonu ikiye böler, Erzurum küp şekerini batırırdı li-

mona, suyunu çektirip şekeri atardı ağzına. Üstüne de çaydan bir yudum alır, “Oh, ya Rabbi şükür.” derdi.

Genç kızken ne konuşulursa biz kızlar da öyle şeyler konuşurduk, uzun saatler boyunca. Evleneceğimiz adamın hayalini kurardık nasıl biri olacak acaba diye. Boyunu posunu, kaşını gözünü, sesini, yürüyüşünü... Ne varsa tek tek sipariş verir gibi isteklerimizi sayardık. Necla'nın fazla bir beklentisi yoktu gelecekteki eşinden. Tek bir hayali vardı evliliğine dair: “Kocam çayı çok seven biri olsun.” Kocasıyla çay içeceği anların, zamanların planını yapardı: “Müstakbel kocam, sabah işe gitmeden erkenden kalkar suyu koyarım kaynamaya, su kaynayana kadar da kahvaltıyı hazırlarım. Ardından çayın yapraklarını önce yıkar sonra da karanfilli bergamotlu çay kokusunu salarım eve mis gibi. Huzurun tarifi bu bence kızlar, evdeki çay kokusu.”

Akşamlarını, hafta içini, hafta sonunu, yaz tatilini, kış ayını, baharları... Hepsinde kocasıyla yudumlayacağı çayların, muhabbetin hayalini anlatırdı bize tek tek. Normalde çok saçma ama Necla'yı bildiğimizden dikkatle dinlerdik anlattıklarını. Sırf çay sefası için bir mahalleyi

**Dikkat ettim de
en çok ayı seven
insanları seviyorum.
Sıcak buluyorum.**

kapısına toplayan Necla, biricik eşıyle çay içmek için neler yapmazdı ki? “İnşallah bacım, inşallah. Allah ağzınızın çayını bozmasın.” diye gülüşür dualar ederdik.

Ve hepimiz sırayla baba ocağından uçtuk kendi yuvalarımıza. eyizler götürdük kamyon dolusu. Halı, battaniye, tencere, tabak, kaşık, atal, bardak, lif, yazma, yelek... Necla da götürdü bunları ama onun eyizinde bir şey daha vardı bizde olmayan. ay. Kaçak ay, bergamot ayı, ilk hasat ayı... Sevdiği kaç çeşit çay varsa tek tek kurdelelerle süslemişti.

Şifa olsun dedi görenler. Ama olmadı. Bir insanın hayatı çay yüzünden kararır mı? Karardı. Kader, yazı! Nasibe bak ki bu Necla’nın kocası da hiç mi hiç çay içmezmiş. Meğer adam oldu olası aydan nefret edermiş. Tabii bizim zamanımızda nerede öyle şimdiki gibi buluşmalar, görüşmeler... Seni bir yerde oğlan anası beğenir, anana babana haber gönderir, görücü geldikleri günle kız isteme gününü bir arada çıkarırlardı. Bir dahaki gelmeye de zaten yüzük takılırdı. Kızcağız da ne yapsın yüzükler takılırken gördüğü oğlana kalkıp da “ay sever misin?” diye mi

sorsun? Hadi sordu diyelim. Oğlan da “Yok sevmem.” dedi. Ne yapacak, yüzüğü mü atacak zavallı Necla?

Taban tabana zıt bu iki hasletin çatışmasını yıllarca yaşadılar. ay içmiyor diye kavga eden, çay içmiyor diye hırgür yaşanan bir evlilik duydunuz mu bilmiyorum ama artık duymuş oldunuz. “Tövbeler olsun bir yaşıma daha girdim.” diyebilirsiniz. Siz şimdi bu bilgi ile kaç yaşınıza girdiniz bilmiyorum ama Necla’nın hayatı 25 yaşında felce uğradı.

Do Jung-Hwan*Koreceden Çeviren: **Derya Son**

SARSILARAK AÇAN ÇİÇEK

Sarsılmadan açan çiçek var mıdır?
 Bu dünyadaki tüm güzel çiçeklerin
 Hepsi sarsılarak açar.
 Sarsılarak gövdesini sağlam tutar.
 Sarsılmadan giden aşk var mıdır?

Islanmadan açan çiçek var mıdır?
 Bu dünyadaki tüm parlayan çiçeklerin
 Hepsi de ıslana ıslana çiçek açar.
 Rüzgâr ve yağmurla ıslanan çiçek yaprakları sıcacık açar.
 Islanmadan geçip giden hayat var mıdır?

B a ş k a
 S e s l e r

*1955 doğumlu Koreli şair ve politikacıdır. İlk şiiri 1982'de yayımlanmıştır. Şair, birçok eseriyle Kore Edebiyat Ödülü almıştır.

BİR YAZI BİR İZİ

Baktığımız her ufkun öte yanına hasret;
Bir ömür sürüyoruz; nereye varsak hicret.

Necip Fazıl Kısakürek'in, ile kitabından...

"Kâinat okumak için oldukça zengin, tıpkı kütüphaneler gibi."

ŞULE KÖKLÜ

Yazıya, yazarak yaşamaya sizi sürükleyen ne oldu? Bu anlamda bir kırılma ânı mı var hayatınızda yoksa bir sürecin sonunda mı kaleme sarıldınız? Şule Köklü'yü edebiyatın kapısına getiren o hikâye neydi?

Yazmak, okumanın sonucu oldu aslında. Okumak ama neyi, diye sorunun cevabını genişletebiliriz. Bu meseleye bir virgül koyup yazma serüvenimin başladığı güne döneyim önce. Parçaları birleştirip bütünü elde etme isteği içimde hep vardı. Önce kumaş parçalarından başladım işe. Kıyafet tasarımcısı olmayı düşünüyordum. Geleneksel motifleri barındıran, yedi bölgenin ham kumaşlarını kullanarak yereli modernize edip yeni bir tarz hayali kurarken kelimelerin cümleye, cümlenin paragrafa dönüşmesinin içinde buldum kendimi. Ali Ural'ın atölyeleri buna imkân verdi. On beş yıl okudum, okurken de yazdım. Baktım beş roman ortaya çıkmış. Yazma hevesim ta çocukluğuma uzanır. Hikâye, masal dinleyicisiyken anlatmaya başladım.

SÖYLEŞİ
EMİN GÜRDAMUR

Anlatmaktan vazgeçtiğim vakit yazmaya başladım. Okumak ama neyi, diye yarım kalan sözü kısaca tamamlayayım. Kâinat okumak için oldukça zengin, tıpkı kütüphaneler gibi. Tabiatın tekerrürünü insanda fark ettiğim an kalem cevherini buldu. Dünya yazar için kurgu çeşitliliğine müsait, yeter ki çalışmış olsun.

Romanlarınızdan önce çok sayıda öykü yazdığınızı söylüyorsunuz. Bu iki tür arasında yazar açısından ne gibi farklar var? Öykücü bellek ile roman-çı belleğin teşekkülü, kurgusu, dille münasebeti ne gibi farklılıklar arz ediyor sizce?

Hikâye ve romanda dil farklılığı elbette vardır, mesela roman uzun tasviri kaldırırken hikâye kaldırmaz. Dil yazarın imzasıdır, üslup da öyle. Roman köküyle, gövdesiyle, dalıyla yaprağıyla bir ağaçsa hikâye o ağacın dalı, yaprağı, gövdesi, meyvesi, bazen de köküdür; dar alana odaklanmak zorundadır, kısalığı genişlemesine müsait değildir çünkü. Karakter, olay çeşitliliği hikâyenin özünde yoktur, az ve öz konuşması beklenir romanın aksine.

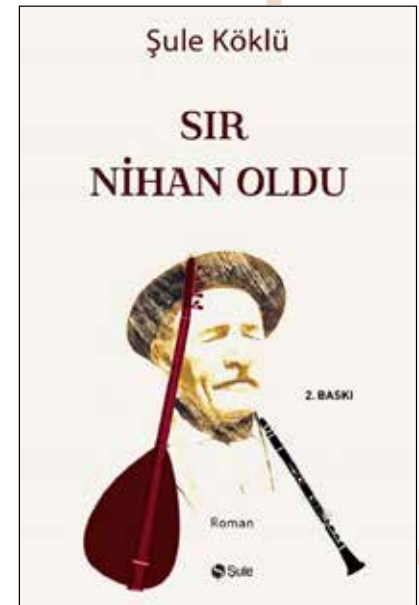
Geleneksel edebiyatımızda yer alan fabllarda, mesnevilerde hayvanlar esaslı bir yere sahiptir. Hayvanlar üzerinden kurgulanan alegorilerin nihai hedefi insanoğludur. *Baltar* romanınızda, kahraman olarak Anadolu'nun cins köpeğini, kangalı seçtiniz. Sizi bu romanı yazmaya iten duygu durumunuzdan, içsel sebeplerinizden, amaçlarınızdan söz edebilir misiniz?

Dünya bir savaş yeri, her canlı başka bir tür ya da türdeşiyle mücadele içinde ve bu böyle sürüp gidecek. *Beyaz Diş* romanını okuyunca Türk edebiyatında köpek kahramanı olan bir romanımız var mı diye düşündüm. Yoktu. *Beyaz Diş* kırma bir kurt köpeğiymiş ve dünya onu tanıyordu. Kangal millî yerli ve kendine has insani karakteriyle yazılmayı çoktan hak eden bir köpekti. Onları çocukluğumdan iyi tanıyordum. *Beyaz Diş* köpeklerle dövüşe zorlanırken kangalla karşılaşmamıştı, yazarak onları tanıştırmış oldum. *Baltar* beş kangal köpek kahramanın olduğu bir roman. Her bir köpek kangalın yaşamsal dönemini temsil ediyor. İşte burada semboller var. Yaşlı Karabaş bilgeliği, yavru kangal Yağız çiğliği, dişi kangal Suna sadakati, Devir aklı, Baltar vefayı ve birçok şeyi. Tabii burada her birinin tek özelliğini yazmış oldum. *Baltar* romanıyla Anadolu kültürünü çeyiz gibi okuyucunun önünde sergiledim. Kangal köpekleri de bu serginin en canlı figürüydü.

Çocukluğunuza borcunuzu yine bir romanla ödediniz: *Kızılırmak Çocukları*. Hem bu romanın sizdeki karşılığı hakkında hem de sizin bugün çocukluğunuzla alışverişiniz hakkında neler söylersiniz? Yazınca tükenen bir şey mi çocukluk, yoksa çoğalan bir şey mi? Şule Köklü'nün çocukluğuyla arası nasıl?

Çocukluğu olmayanın hiçbir şeyi yoktur. İlçe, köy ve yayla üçgeninde büyüyen biri olarak oldukça hür bir çocukluk geçirdim. Tabiat her an benimleydi, ayağım toprağa ve suya değiy-

yordu hep. Kızılırmak'ın ikiye böldüğü ilçem Zara'nın Karşıyaka Mahallesi'ndeydi evimiz. Akan bir suyla akıntısı belirgin olmayan su aynı değildir, sesleri farklıdır ve içinde yaşayanlara aynı şeyi söylemezler. *Pal Sokağı Çocukları* varken *Kızılırmak Çocukları*'nın olmamasını düşünmüyorum. Kaldı ki Kızılırmak, kangal gibi olabildiğince yerli, millî bir ırmak. Anadolu toprağından sızıp on ili dolanarak Karadeniz'e dökülür. On il dedim, bunun havzasında kaç çocuk büyümüştür mesela? Tabii mahalle kültürünün çokça işlendiği, *Sineklerin Tanrısı*'ndaki sertliğin olmadığı fakat çocuk cesaretiyle nice tehlikelerden geçerek, hak, hukuk, adalet, merhamet ve iyiliğin, dostluğun hatırlatıldığı bir kitap *Kızılırmak Çocukları*. Kendi çocukluğumla aramın nasıl olduğuna gelince; el ele, boyun boyuna geziyoruz. Var olduğum sürece onu bırakmaya-

İkinci ziyaretim birincisi gibi olmayacaktı. Sivrialan'a yakın, onun hayatında önemli bir yere sahip köyleri, kasabaları defterime yazdım. Şiirleri bana Âşık Veysel'i anlatıyordu, yaklaşık altı yedi ay hazırlık aşamam sürdü. Veysel'in dört torunuyla görüştüm, bana dedelerini anlatmakta oldukça cömert davrandılar. Veysel'in sağlığında onunla röportaj yapan gazeteciyle konuştum. Zihnimde roman şekillenmeye başlayınca Sivrialan'a bir kez daha gittim, romanın ilk sayfasını orada yazdım. İkinci gidişimde köy kendi köyüm kadar tanıdık geldi. Dağı, tepesi, dereyi, pınarı, gölü, düzlüğü isimleriyle biliyordum artık. Her mekânı elimle koymuş gibi buldum, yazmam kolaylaşıyordu. Âşık Veysel'i etrafı duvarla çevrili koca bir arazi içinde mezar taşlarıyla örtülü yatıyor görünce etkilendim ve üzüldüm. Oysa "Taş kapatır, çimento örter, hiç kimse istifade edemez. Benim toprağım da milletime hizmet etsin. Oradaki biten otlardan koyun yesin et olsun, kuzu yesin süt olsun, arı götürsün bal olsun." diyen o değil miydi?

Sır Nihan Oldu'da okurları metinlerarası bir sürpriz de bekliyor. Sabahattin Ali'nin "Değirmen" hikâyesinin kahramanı Atmaca ile karşılaşıyoruz eserde. Kolunu değirmene kaptıran Atmaca'nın hikâyesinde içinize sinmeyen bir şey mi vardı, onu bambaşka bir kurguyla düzeltmeyi mi denediniz?

Sabahattin Ali'nin karakterleri çok canlıdır, onlar içimizde dolaşır durur. Kuyucaklı Yusuf'u sessiz sakin insanlarda görür,

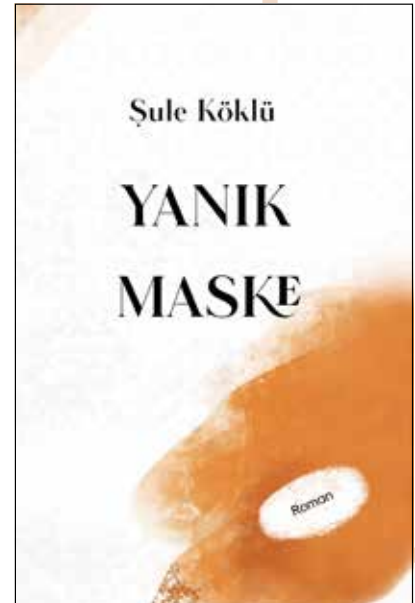
Raif Bey'i içe kapanıklığından hemen tanırız. Atmaca bu karakterlerin içinde *Sır Nihan Oldu*'nun kurmacasına en uygunuydu, aşkın cana, uzva zarar veren tarafını katı bulurum. Aşk buna karşılık gelmesi gerek. Sabahattin Ali, "Değirmen" hikâyesinde Atmaca'nın bir uzvunu koparıp atmıştı, ben bu sertliği kırıp yumuşattım. Atmaca bir kol kazandı ben bir kurgu, iyi bir alışveriş olduğunu düşünüyorum. İlk kez bir sonu açık uçlu bırakmadım. Âşık Veysel'in ayrılık hikâyeleri yeterince can yakıcı zaten.

Eserlerinizde güçlü tabiat tasvirleri göze çarpıyor. Bunu sizin doğayla aranızdaki bağlamı izah etmeliyiz? Bir yazarın duyarlılıkları eserlerine hangi ölçüde yansır sizce?

Her yazar duyarlılıklarını eserlerinde sezdirir. *Don Kişot'a*, *Hamlet'e* bakın, yazarlarının duyarlılıkları karakterlerinde vardır. Cervantes o dönemin çarpıklıklarına oldukça duyarlı olmalı ki bu konuyu işlemiş, şövalyeliğe ancak böyle alay edilebileceğini ince zekâsıyla anlatmış okuruna. Shakespeare kraliyetin içindeki güç savaşını, haksızlığı, zulmü *Hamlet'i* yazarak dünyaya okutmayı başardı. Tabiatın, aşkın, dostluğun, iyiliğin, merhametin itibarsızlaştırılmasına tahammülüm yok. Tabiat insanıyla, kuşuyla, köpeğiyle, dağıyla, toprağıyla, otuyla, ağacıyla bir bütündür. Zincirin bir halkasını kırdın mı düzen bozulur. Tabiat insan yaşamı ve huzuru açısından en iyi sağaltım aracıdır. Duyarlılığımı her mecrada söylemekten çekinmiyorum. Tasvirlerimde tabiatı kullanmamın sebebi budur.

Yanık Maske, ihtiva ettiği halk hikâyeleri ve kahramanı olan imam dolayısıyla gerçekten özgün bir roman. Bir romanı bitirdikten sonra nasıl bir hissiyat içinde oluyorsunuz? Yazım aşamasında kahramanlarla birlikte geçirdiğiniz günler sizi yoruyor mu, sağaltıyor mu? Roman bittikten sonra onları özleyiyor musunuz?

Yanık Maske benim ilk göz ağrım, meçhule ilk yürüyüşümdü. Oradaki kahramanlarımla bağım hâliyle daha sıkıydı. *Yanık Maske* ve *Baltar*'ın yazılması bitip kapağı kapattığımda çok üzölmüştüm. *Baltar*'da bunu daha derinden hissettim. O beş köpekle üç yıl dolaştım, mahrem alanlarımın kapısının önünde yatıp beni beklerlerdi. Sessiz ve sevgi dolu bakışları kuyrukları gövdeleri ağır ağır silinirken ağladığımı biliyorum. *Yanık Maske*'nin mekânından ayrılmak zordu.

O arı duru tabiattan kentin keşmekeşine dönmek hayli zamanımı aldı.

Sizce günümüz edebiyatı mitlerden, destanlardan, mesnevilerden, özetle geleneksel anlatı birikimimizden yeterince faydalıyor mu?

Batılı romanları, hikâyeleri okudukça onların mitten, halk hikâyelerinden faydalandıklarını çokça gördüm, oysa biz daha *Dede Korkut*'u okumamışız. Günümüz edebiyatında işaret ettiğiniz geleneksel anlatıdan yeterince faydalanmadıklarını düşünüyorum. Masallar mesela. Günümüz edebiyatçılarından kaç kişi on tane Türk masalı bilir ya da mesnevilerden menkıbeler bilir? *Yaratılış Destanı*'nı, *Türeyiş Destanı*'nı bilen kaç kişi çıkar? Biz geleneksel anlatılarımıza itibar etmiyoruz, bu çok üzücü. Geçmiş edebiyata baktığımızda mesela Yaşar

Kemal nasıl yazdı onca güzel romanı? Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* romanı buna en güzel örnek. Mankurtlaşmayı ilk ondan duyduk, o nerede duymuştu acaba? Yararlandığı yer çok açık, geleneksel anlatı. Bizim acilen geriden başlayarak okumalarımızı gözden geçirmemiz şart.

Dünya edebiyatında en çok etkilendiğiniz roman kahramanı kim?

Notre Dame'ın Kamburu beni derinden etkilemiş, öyle ki ilk platonik aşkı olmayı başarmıştı. Merhameti, derinliği, hissiyatıydı beni ona bağlayan. Dino Buzzati'nin *Tatar Çölü*'ndeki Teğmen Giovanni'nin umut etmesi ve sonu, etkisiyle aklımda kalan diğer bir roman karakteri. Kafka'nın Gregor Samsa'sına acıdığım kadar hiçbir kahramana acımadım. Bunun etkisinden de çok geç çıktım. Bunlara benzer yorumlarla

etkilendiğim kitaplar çeşitlenerek artabilir, ilk aklıma gelenler bunlar oldu.

Mavi Koza'nın mekânı olarak Sivas'ın Divriği ilçesini tercih ettiniz. Başkahramanınız kız, taş ustası aynı zamanda. Unutulmuş bir sanatla aşkı birleştirmedeki amacınız neydi?

Divriği, bozkırın ortasında unutulmuş, Mengücek Beyliğine başkentlik yapmış bir ilçe. Divriği, Ulu Camii taş işçiliğiyle dünyada yankı bulurken ülkemizde bilinmiyordu. Aşkın itibarını kaybettiği günümüzde iki önemli konuyu bir araya getirmek istedim: Aşk ve taş işçiliği. Karakter kız, taş oymaya aşkla yüzleşince başlıyor. Taş sembol olarak insan aslında, kız taş oyarken kendi fazlalıklarını yontup ruhuna şekil veriyor, ustası aşkla meczup olan Kadir Abi. Atölye olarak kullandığı mekân Divriği Ulu Camii avlusu. Romanı okuyan Divriği'ye gitme isteği duyacak, bunu okuyanlardan biliyorum. Divriği, Ulu Camii, kümbetleri, kalesi, vadisi ve 150'den fazla konağıyla görülmeyi hak eden bir ilçe.

Çocukluk yaşlarınızda kendinizle karşılaşacak olsaydınız, ona ne söylediniz? Neler tavsiye ederdiniz?

Oyna kana kana, bağda bahçede oyna, derdim. Zengin bir arşiv bıraktığı için de teşekkür ederdim. Tabiatı daha yakından tanıması için bir büyüteç verirdim eline. Suyu, rüzgârı dinle, hiçbir sesi kaçıрма diye tembihlerdim.

“

Tabiat insanıyla, kuşuyla, köpeğiyle, dağıyla, toprağıyla, otuyla, ağacıyla bir bütündür. Zincirin bir halkasını kırdın mı düzen bozulur.

DİLEK DERESİ

özay erdem

Tepenin eteğinde iki apartman vardı. Bizim dünyamız burasıydı. Yunuslar Kurular Apartmanı'nda biz ise Gedikli'de oturuyorduk. Apartmanların arasından geçen küçük bir su yolu bulunuyordu. Yunus ile dere diyorduk buna. Çünkü biz çocuktuk ve abartmayı severdik. Bizim dünyamızda süpürgeler at olurdu, tencereler de cadı kazanı!

O gün derenin kenarında oynuyorduk. Topladığımız yaprakları sırayla akıntıya bırakıyorduk. Başka oyunlar da oynuyorduk aslında. Dal parçalarından köprüler kuruyorduk mesela derenin üstüne. Böylece karıncalar karşıya geçebiliyordu. Kurular Apartmanı'nın olduğu tarafta daha çok kısıntı oluyordu ve Gedikli'nin karıncaları yuvalarına bol bol yiyecek taşıyabilirdi diye bu yolu bulmuştuk. Kurular'daki kısıntılarda iki etken önemliydi. İlki sofralar bezlerinin gelişigüzel silkelmesi idi. Gedikli'de yönetici Semra Hanım böyle bir şeye izin vermezdi. İkincisi de bütün gün balkonda oturup kurabiye yiyen Görkem'di. Fakat köprüler uzun ömürlü olmuyordu. Çünkü Beşir ile Sedat gelip bunları yıkıyordu. Bu ikisi kırmak ve yıkmaktan mutluluk duyan çocuklardı.

Yaprakların su üstündeki ilerleyişi bizi mutlu ediyordu. Yunus'un parlak fikri o sırada geldi. "Betül!" dedi nefesi kesilerek. Suratına baktım çömeldiğim yerden. Ayaklanmıştı. O gün okul kantininden para üstü olarak aldığı bir lirayı çıkardı cebinden.

"Bunu dereye atıp dilek tutalım mı?" dedi. Çocukların yıldızının parladığı anlar vardır. Yunus'un fikri hoşuma gitmişti. Biz çocuklar gerçeklikten büyülü alana sıçramakta yetenekliyizdir. "Atalım Yunus." dedim. Elimi ağzıma götürüp kıkırdarak güldüm.

Yanımızda sadece bir adet madeni para vardı. Bir centilmen gibi davranıp Yunus'un parayı bana vermesini bekledim. Fakat o kendisi atmak istedi. Olayı büyütecek değildim. Yüzlerimiz Dilek Deresi'ne dönük hâlde yan yana durduk. Parayı atmadan önce dileklerimizi tutacaktık. Yunus, uslanmaz bir şaşkıncı, "Akülü araba istiyorum." diyerek dileğini açıkça söyledi. Oysa filmlerde görmüştük, içimizden dilemeliydik. Ben gözlerimi yumup dileğimi içimden söyledim. Gözümü açınca paranın alçalarak suya düştüğünü gördüm. Eğilip baktık. Suyun dibine batmıştı para. Zeminde biriken incecik kumlarda kayboldu. Yunus bazen bu kumu oyuncak kamyonuna yükleyip taşırdı. Güneşte kurutur, kumdan kaleler yapmak için kullanırdık. Belki karıncalar gelir diye ümitlenirdik. Buraya yuva yaparlar ve Karınca Apartmanı koyardık ismini. Fakat onun yerine Beşir ve Sedat gelirdi. Yıkılmışlardı kalelerimizi kaç defa.

Dilek Deresi parayı yutmuştu. Bunu olumlu karşıladık. Gerisi sabırla beklemeye kalıyordu. Dilek kuyularının Alaaddin'in cini gibi anında hizmet servisleri yoktu. Ancak o

gün bir şüphe düştü içime. Yunus'un parasıyla dilek tutmuştum. Bir tek parayla iki dilek kabul olacak mıydı?

...

Diğer çocuklar da öğrendi Dilek Deresi'ni. Yunus okulda bütün sınıfa anlatmıştı. Onlar da başka sınıflardaki arkadaşlarına bahsetmişti. Okul çıkışında evleri uzak yakın kim varsa geldi. İki apartmanın arasındaki o yerde toplandık. Bence en az bir lira atılmalıydı. Bazı çocuklar Dilek Deresi'ne karşı cimriydiler. Yirmi beş kuruş attılar. Bazıları da pazarlıkçı tiplerdi. Elli kuruş atmayı uygun buldular. Elli kuruş atanlardan birisi de sıra arkadaşım Elif'ti. Yavru bir kedi sahibi olmayı dilemişti. Kimilerinin cepleri bozuk para doluydu. Muhtemelen önce eve uğrayıp sonra buraya gelmişlerdi. Bu kişiler kalpten bir şekilde Dilek Deresi'ne inanıyorlardı ve her bir lira için ayrı dilekleri vardı. Yunus da bir avuç bozuk parayla yerini almıştı. Bense cebimde sadece bir lira taşıyordum ve dileğimi tekrarlamam gerekir mi diye düşünüyordum. Çünkü Yunus'un attığı parayla tutmuştum dileğimi. Dayanamayıp cebimden çıkardım madeni parayı. Gözümü yumdum. Dileğimi içimden geçirdikten sonra fırlattım suya.

Dilek Deresi bir efsaneye dönüştü. Sonraki günlerde de çocuklar gelmeye devam etti. Suyu düşüp kumlarda kaybolan paralar herkese dileklerinin alındığına dair inanç veriyordu.

**Biz ocuktuk ve
abartmayı severdik.
Bizim dünyamızda
her Şey kolaylıkla
bambaşka Şeylere
dönüŐebilirdi.
Sprgeler at
olurdu, tencereler de
cadı kazanı!**

Çok geçmeden dileğim gerçekleŐti, diyenleri duymaya baŐladık. nc sınıflardan Başak, dedesinin onu lunaparka götürdüğünü söyledi. Bizim sınıftan Demir'e yeni bir futbol topu almıştı babası. Voleybol takımına girmek için çabalayan dördüncü sınıf ğrencisi Melike takıma seçilmişti. Yunus bunları duydukça fkeleliyordu. Çünkü kendisinin dileği bir türlü gerçekleŐmiyordu. Düzenli olarak bir lira atıyordu dereye. Belki de, dedim Yunus'a, daha küçük Şeyler isteyerek baŐlamalısın. Nasıl, der gibi baktı suratıma. "Uçurtma iste, yıldıızlı çizme iste. Akülü araba çok büyük bir istek bence. Onu daha sonra dilerdin." Aklına yatmıŐ gibiydi. Cebinden yeni bir maden para çıkardı. Gözlerini yummadan, "Muhabbet kuŐu istiyorum." dedi. Yol yöntem bilmiyordu bu ocuk. KarıŐmadım. Bakalım Yunus'un muhabbet kuŐu gelecek miydi?

Gelmedi. Onun yerine Elif'in yavru kedisi geldi. Bir gün süt dolu kapla sokaktaki kedileri ađırıyormuŐ. Sonra incecik bir miyavlama sesi duymuş. Araba lastiğinin arkasından yavru bir kedi çıkıp gelmiş. Okulda anlatmıştı bunları Elif. Tabii Yunus daha çok öfkelendi. Acil bir durum vardı ortada. Yunus mutsuzdu. Okuldan sonra Dilek Deresi'nin orada buluŐtuk. Bu sefer para atmayacağını söyledi Yunus. Onun yerine öfkesini göstermek için taş fırlattı suya. Bu sırada yere bir kurabiye düşüp tuzla buz oldu. BaŐımızı kaldırıp baktık. Dördüncü katın balkonundan sarkan tombul kolları ve tabağı gördük. Görkem son günlerde bu abur cubur iÇini abartmıŐtı. Kurabiyelerin eŐitleri artmış, börekler de eklenmiŐtı yanına. Gerçi karıncalar bayram ediyordu. Kırıntılarını aralıksız taŐıyorlardı.

Kprlerimiz sağlamdı çünkü. Beşir ile Sedat bir süredir ortalarda görünmüyorlardı.

Burnundan soluyarak konuştu Yunus. "Dilek Deresi hile yapıyor." deyince ŐaŐırdım. Bugüne kadar sadece yirmi beş kuruş ve elli kuruş atanların dileğinin gerçekleŐtiđini söyledi. Buna dikkat etmemiŐtim. Fakat düşününce haklı olduğunu anladım. "Buğra yirmi beş kuruş atmıştı ve artık bir bisikleti var." Suya kaŐlarını çatarak söyledi bunu Yunus. Attığı paraları geri almak istiyordu. Fakat elini suya sokup kumları karıŐtırınca bir Şey bulamadı. Kim bilir ne kadar alta inmiŐtı o paralar? Belki de sürüklenip taŐınmıŐlardı.

Biraz sonra aramaktan vazgeçti. Sadece bir adet yirmi beş kuruş bulabilmiŐti. Ben kenarda durmuŐ seyrediyordum. "Zirveye gideceğim." dedi Yunus kararlı bir sesle. "Suyun kaynağını bulup paralarımı geri isteyeceğim." Biz ocuklar macera peŐine düŐmeyi severdik. Kocaman gülümsedim. Yunus ŐaŐırdı. "Geliyor musun?" dedi. Yumruğumu havaya kaldırıp, "Elbette." dedim.

...

Ertesi gün yanımıza benim pembe sırt çantamı aldık. İçine kurabiye ve meyve suyu koyduk. Görkem balkondan bize baktı. Elinde bir tabak dolusu çubuk kraker vardı. Yavaş adımlarla yürümeye koyulduk. Suyu takip ediyorduk. Dönüp geriye baktım bir aralık. Görkem'in ilgisi kaybolmuŐtu. Elindeki tablete odaklanmıŐtı.

BaŐlarda kolaydı yürümek. Fazla eğim yoktu. Sonra giderek dikleŐti tepe. Zirveye yaklaŐıkça daha

çok çabalamamız gerekti. Ağaçlar ve çalılıklar arttı. Yunus, “Jack ve Sihirli Fasulye” masalından bahsetti. Bir dev ile karşılaşmayı bekliyordu zirveye ulaşınca. Bundan korkuyordu. Ben ise Beşir ve Sedat karşımıza çıkar diye korkuyordum.

Zirveye gelmek üzereydik. Penguen şeklindeki kol saatime baktım. Yarı saatten fazla bir süre geçmişti. Suyu takibimiz birazdan sona erecekti. Kaynağı bulacaktık ve Yunus hesap soracaktı Dilek Deresi’ne. Peki kimse yoksa ne yapacaktık? Yunus kaynağa bir lira atıp yeni bir dilekte bulunacaktı. Bir ağacın altında oturup dinlendik. Meyve suyundan içip kurabiye yedik. Az sonra tekrar ayaklandık. Kalan yolu ellerimizden destek alarak tırmandık. İkimiz de heyecanlıydık karşımıza ne çıkacak diye. Nihayet eğim sona erdi ve en tepeye ulaştık.

Beklemediğimiz bir manzarayla karşılaştık. Dümdüz geniş tarlayı ve sulama sistemini görünce ağızımız açık bakakaldık. Böyle bir yerin olabileceğini hiç düşünmemiştik. Burası elma ağaçlarıyla dolu büyük bir bahçeydi. Tam ortadan su yolu geçiyordu. Sonra nereden çıktıysa dev gibi bir köpek, turuncuydu tüyleri, üstümüze doğru koşmaya başladı. İkimiz de donup kaldık. Havada patlayan havlamalarla geliyordu. İşimiz bitmişti. “Havuç! Otur yerine! Misafir onlar...” Köpek aniden durdu ve olduğu yere oturup dilini sarkıtarak soludu. Sesin geldiği tarafa baktık. Yaşlı bir adam bize doğru yaklaşıyordu. Yunus, dev yok diye üzüldü. Önemli bir tehlike atlamıştık ve o ne düşünüyordu! Tatlı bir gülüşü vardı gözlüklü yaşlı adamın. İkimize de hoş geldin deyip ellerimizi sıktı. Hemen sevdik onu.

Biz çocuklar çabuk ısınırdık insanlara. Reis amcaydı ismi. Az ötede bir kulübesi varmış. Evi ise tepenin diğer tarafında aşağıdaymış. Her gün buraya bahçeye geliyormuş.

Bize elmalarından ikram etti Reis amca. Kulübesinin önündeki divana oturmuştuk. Dilek Deresi’ni ve geliş hikâyemizi anlatınca kahkaha atarak güldü. Sonra suyun kaynağına götürdü bizi. Kendi yaptığı bir depodan geliyordu su. Dilek cini falan yoktu. “Fakat dilekleri gerçekleştirenler var.” dedi Yunus. Sakalını kaşıdı Reis amca. “Zahmetsiz rahmet olmaz.” dedi. “Burası dünya.” Yunus ve ben anlamamıştık. “Bakın,” dedi Reis amca, “şu yediğiniz elma benim duam ve dileğimdir. Fakat her gün erken kalkıp çalışarak dileğim kabul oldu. O eksik para atanlar farkında değil ama çalışmaya güvenen kişilerdi. Emek vererek dilekleri gerçekleşmiş olmalı. Bir lira atanlarsa hiçbir şey yapmadan bekleyince dilekleri kabul olmamış.” Biraz düşününce biz de anladık bunu. Elif sürekli elinde süt dolu tabakla sokaklarda dolaşıyordu zaten ve sonunda bir yavru kedi onu bulmuştu. Başak çok kitap okurdu ve dedesi okuma yarışında ikinci olduğu için lunaparkla ödüllendirmişti onu. Demir’e babası yeni bir futbol topu almıştı çünkü Demir babasına ayak-kabıcı dükkânında yardımcı olmuştu. Melike voleybol takımına seçilmişti. Ancak o da okuldan sonra hiç aksatmadan antrenman yapmıştı. Buğra’ya gelince, ona da İstanbul’da oturan amcası yazdan kalan sözünü tutup bisiklet yollamıştı.

O gün bir poşet elmayla yolcu etti bizi Reis amca. Yine gelmemizi istedi. Yunus elmaları çok beğenmiş ve üç tane birden yemişti.

...

Dilek Deresi kış gelince ziyaretçilerini kaybetti. Zaman zaman Yunus ile derenin civarında oyun oynamayı sürdürüyorduk. Bu arada daha önce atılan paraların nereye gittiğini de öğrendik. Beşir ve Sedat herkes gidince dereden buldukları paralarla internet kafeye gidiyor-muş meğer. O yüzden köprülerimiz sağlam kalmış. Paraların bir kısmını da Görkem bulup çıkarmış. Boşuna çoğalmamıştı yediği abur cuburlar.

Yunus dileğimi sordu bir gün. Hani tuttuğum o tek dileğimi. Güldüm. “Boş ver.” dedim, “Kabul oldu bile çoktan.” Israr etti Yunus. Çok merak ediyormuş. Ben de dayanamadım. Yeni bir macera dilediğimi söyledim. Reis amcayı bulmuştuk ve kabul olmuştu dileğim. Beraber güldük bu sefer. Sonra Yunus’un fikri geldi. “Betül” dedi, “elmalarla kurabiye yapalım. Annem yardım eder bize. Sonra da Reis amcaya götürelim.” Beğenmiştim bu fikri. Elimi ağızma götürüp kıkırdayarak güldüm.

BATI'YA SAPMADAN MODERN BİR EDEBİYAT MÜMKÜN MÜYDÜ?

serdar köse

Ne zaman Yahya Kemal'in şiirlerini okusam bugünkü şiirimize kendi geleneksel şiirimizden varabilseydik ne olurdu, diye düşünürüm. Biz kendi edebiyatımızı sürdürerek "modern" edebiyatımızı inşa etmedik; Batı'nın sularına dümen kırarak oradaki modernleşmenin neticesi olan edebiyatı hayal ve düşünce dünyasıyla birlikte alarak yolumuza devam ettik. Osmanlı insanının yüzlerce yıllık tecrübesinin, zevkinin ve görgüsünün hasılı olan edebiyat ile ilgimizi zayıflatmış. Fakat bu ilgiyi hayati gören ve koparmayanlar vardı. Yahya Kemal onlardan biriydi. Eski şiirin tecrübesinden, dünyasından, şeklinden bütünüyle vazgeçmeden bir yeni şiire varmıştı. Peki, bu durum Yahya Kemal gibi birkaç örnek sınırlı kalmasa idi de bütün-şimdi eski olmuş- edebiyatımız bugüne getirilseydi ne olurdu? Batı'nın kendi romanslarından romanına, klasik şiirinden serbest şiirine varması gibi biz de kendi edebiyatımızdan yine kendi yeni edebiyatımıza varamaz mıydık?

Klasik şiirimizde "müstezat" adı verilen bir nazım şekli vardır. Sözlük manası "artmış, ziyadeleşmiş" demektir. Gazelin özel bir şeklidir. "Uzun dizelere, kısa bir dize ekleyerek yazılır (ve) eklenen kısa dizeye "ziyade" denir."¹ Ziyadelerin ölçüsü şiirin aruz ölçüsünden alınır.

Âh etse nola bülbül-i dil meşhedim üzre
Tâ mahşer olunca
Çok çekti gam-ı hârını gül-zâr-ı cihânın
Bu bâğ-ı fenânın

Müstezat nazım şeklinin kullanımı Osmanlı'nın yenileşmesiyle koşut olarak artmıştır. On sekizinci yüzyıl şiirinde müstezat örnekleri çokça görülmüştür. Birden fazla ziyadesi olan ve vezin bakımından şairin kendi tasarrufunu kullandığı müstezatlar görülmeye başlanmıştır. Bu nazım şekli klasik edebiyatın yeniliğe müsaade eden kapılarından biri gibidir.

Kayahan Özgül de *Divan Yolundan Pera'ya Selamete* kitabında müstezat

nazım şekline dikkat çeker. Müstezâtı serbest şiire açılan bir kapı olarak okur: Batı şiirinde henüz serbest şiirin emaresi görülmediği zamanlarda Türk şiirinde bir serbestlik olarak görülebilecek müstezat vardır. Eğer Batı şiiriyle hiç tanışmasaydık müstezattan serbest şiire gidebilir miydik?"

Hakikaten de müstezat daha sonra serbest müstezat şekline dönüşür. Ziyadeler ana iskelet olan beyte ek olmaktan çıkar ve şiirin kendisini vücuda getirecek kadar asli vazife görmeye başlar. Her dizede farklı uzunlukta bir aruz ölçüsü kullanılan serbest müstezatlar bile vardır. Kafiye mecburiyetleri zayıflar. Örneğin Haşim'in "Kış" şiiri -hâlâ şiiriyetini ses ve ahenk ile sağlıyor olsa da- serbest şiire ne kadar yaklaşmıştır:

Tehî kalan ovalar
Sükût eder sanılır mevsimin gumûmuyla;
Harâb olan sarı yollarda kalmamış ne gelen,
Ne giden,
Şimdi yalnız kavâfil-i evrâk

Mütemâdî sürüklenir bir uzak
Ufk-ı pür-ıztırâb u nevmîde.
Yine kış, yine kış,
Bütün emelleri bir ağlayan duman
sarmış.

Görülüyor ki bu denli doğrudan
bir alışveriş olmasaydı bile şiirimiz
serbestleşmenin bir yolunu bulacak-
tı. Özellikle on sekizinci yüzyıldan
itibaren şiirimizde hem muhtevada
hem şekilde birçok serbestlik, farklı-
lık, yenilik ortaya çıkmaya başlamış-
tır. Batılı şiir formlarını almasaydık
da kendi yeni formlarımıza giden
bir yol icat olunacaktı. Edebiyat
durağan değildir. Yenileşemese de
daima yenilenmek ister.

Kendi edebiyatımızın fiktif/kurma-
ca metinleri olan mesneviler için de
benzer soruları sorabiliriz. Mesnevi-
leri roman olarak okuma önerisinde
bulunan çalışmalar vardır.³ Nec-
mettin Turinay da geçtiğimiz sene
yayımlanan *Fuzulî'den Şeyh Galip'e
Aşkın Uzun Hikâyesi* kitabında mes-
nevilerin kurmaca taraflarına dikkat
çekmekte, roman ile eşleşen yahut
benzeşen özelliklerini vurgulamak-
tadır. Mesnevilerin klasik edebiya-
tımızın “roman”ları olarak okuna-
bileceğini söylemektedir. Fakat biz
zikredilen metinleri roman olarak
okumak önerisinden başka bir soru-
yu dile getiriyoruz: Acaba mesnevi-
den romana giden bir yol mümkün
müydü? Batılı romanı almasaydık da
kendi mesnevilerimizden bize mah-
sus bir roman icat edebilir miydik?
Mesnevi son hadde nereye varmış,
neye dönüşmüştü?

Bu noktada Keşecizade İzzet Mol-
la'nın *Mihnet-Keşan* isimli mesnevisi
bahsedilmeye değerdir. *Mihnet-Ke-
şan*, İzzet Molla'nın 1823 yılında
Keşan'a sürgününü ve sürgünde
yaşadıklarını kurmaca bir biçimde
anlattığı eseridir. Molla, eserinde
sadece Keşan'a sürgüne gidişini ve
bir yıl boyunca orada çektiklerini
anlatmakla kalmamış, bu sırada
uğradığı çeşitli yerleri, karşılaştığı
ilginç tipleri, zengin bir folklor mal-
zemesini de yazıya geçirmiştir.⁴

Mihnet-Keşan “efsanevi ve olağa-
nüstülüklerle örülü, genel insan
tiplerine odaklanan geleneksel
mesnevi anlatılarından çok farklı-
dır.”⁵ Mesnevinin kahramanı Me-
cnun, Ferhat, Vamık değildir. Adı
sani olan, dış gerçeklikte yaşayan,
somut bir kişidir. Üstelik düşünce-
leri, kaygıları, hüznüleri, özlemleri
dile getirilen bir kişidir. Kahraman
belki de ilk kez sesiyle, zihniyle,
kendiyse bir mesnevide böyle var
olur. *Mihnet-Keşan* “hayata açılmış
bir pencere (dir).”⁶ Belki de ilk kez
bir mesnevide hikâye ile dışarı-
daki hayat beraber olur. Bireyi ve
dışarıdaki dünyayı okuruz. Metin
gerçekliğe yaklaşma ve bireyselliği
işleme biçimiyle romana yaklaşıp.
Mihnet-Keşan'ın yazıldığı dönem Os-
manlı'nın yenileştiği, yeni bir hayat
ve insanın ortaya çıktığı dönemdir.
Batı edebiyatından tür ve şekillerin
alınmasının arifesidir. “İlk” olarak
anılacak hikâyeler, romanlar ya-
zılmak üzeredir. *Mihnet-Keşan* son
dönemekte, yeniliğin arttığı ve iyice
görünür olduğu bir devrede mesnevi
nazım şeklinin durumunu, roman

ile koşut gelişimini göstermesi
bakımından önemlidir. İnsanın ve
hayatın değişmesiyle beraber Türk
edebiyatının romanının mesnevi
olabileceği görülür.

Ancak kadim olan her şey köhne
derekesine düşürülerek kendimizle
aramıza uçurumlar açılır. Gelenekli
edebiyatımız inkıtaya uğrar. Gazeli,
mesneviyi bütün mümkünlerine
yüz çevirerek kenara bırakırız. Batı
edebiyatının tür ve şekillerini alırız.
Kendi edebiyatımızı yenileştirmek
yerine başkasının yeni edebiyatı-
nı kendimizin etmeye uğraşırız.
Sesimizi, fikrimizi, ruhumuzu arar
dururuz senelerce. Fakat olan olur.
Ama yine de sorarız: Kendi klasik
edebiyatımızdan modern edebiyatı-
mızı inşa etmek mümkün müydü?

Kaynakça

1. Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., Ankara: 2019, s. 204.
2. M. Kayahan Özgül, *Divan Yolu'ndan Pera'ya Selametle*, Hece Yay., Ankara: 2006, s. 229-231.
3. Şerif Aktaş, “Roman Olarak Hüsn ü Aşk”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27, Yıl: 1983. s. 94-108; Mehmet Kahraman, *Leylâ vü Mecnûn Romanı*, Kültür Bakan-
lığı Yay., Ankara: 2000.
4. Naci Okçu, “İzzet Molla”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Erişim: 7 Haziran 2024.
5. Derya Tüzin, *Sürgün Yolunda Bir Yenileş-me Serüveni: Mihnet-Keşan*, Ankara: Bil-
kent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 3.
6. Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul: 2019, s. 92.

ŞİİR DOĞAYLA

HEP HAŞIR
NEŞİR

CANAN OLPAK KOÇ

Doğayla hemhâl olmak ya da doğaya sadece kullanıma uygun alanlarıyla değil her hâliyle, huzurun bir parçası olarak sahip çıkmak yalnız modern zamanların icadı değildir. İnsan var olduğundan beri doğayı sevmiş ve onunla bütünleşmenin yollarını aramıştır. Sosyolojik, psikolojik veri kaynağı gibi okunabilecek en eski edebî eserler bunun şahididir. Ta Uygur metinlerine gittiğimizde bile bunun böyle olduğunu görmek mümkün. Söylendiği dönemde dinî içerikli kabul edilen ve tam bir terapi şiiri “Öyle Yerlerde”, doğa, insan ilişkisi konusunda mesajını kesin olarak verir: “Göğeriip duran güzel dağlarda, gönle uygun تنها yerlerde. Sık ve yoğun söğürlüklerde ve köpürüp duran gölcüklerde. Göz başta bütün duyulardan sıyrılıp her şeyin görünür, bilinir gibi olduğu yerlerde. Hiçbir arzu beslemeden huzura ermeli, öyle yerlerde!”

Tarihî bilgilerle şairin işaret ettiği coğrafya bulunabilir. Fakat madem elimizde tuttuğumuz, ciddiye alıp çıkarım yaptığımız bir şiir var, “Benim öyle bir yerim neresidir?” diye sormak da hakkımız olsa gerek. Öyle yerleri aramak mı lazım yoksa gören gözün mahareti midir manzarayı böylesi güzel kabul etmek, diye düşünülebilir. Fakat doğa bu şiirde arzuların, hırsların işgal mekânı değil aksine bu muhteris duygulardan uzaklaşılması gereken, özgürleştirici bir unsurdur. Arzu, samimiyeti yoker bilgisi, laedri şairin atalarından miras kalan kadim öğretisi olduğundan doğayı olduğu hâliyle sevmek ve onun sayesinde sükûta beklentisiz ermek ister.

Doğa, insanın hem misafir olduğu hem de asıl vatani olan dünyalar arasında köprü gibidir. Türlü türlü renkleri, mis kokulu çiçekleri, şırıl şırıl akan dereleriyle hem mevcut düzenin sahnesi olur hem de öte dünya için imajları tazeleyip, zenginleştirir. Neyimiz yoksa isteriz ki gideceğimiz yer doğasında onu barındırsın. Ama ondan önce henüz yaşarken de ağaçlar, çiçekler, kuşlar bize hakikati fısıldasın.

Sözü, bu kulaklara kadar gelen birçok önemli divan şairi doğanın unsurlarını anlatmaktan kaçınmaz. Elbette simgesel anlatım yine işin içine girmiştir. Her mısradan bir başka mana çıkarmayı seven okurun da anlamın katmanlarındaki payı yadırganamaz tabii. Baki der ki:

Seni seyr itmek için rehğüzer-i gülşende.
İki cânibde durur serv-i hırāmān saf saf.

Bu beyitlerde şairin derdi sevgiliyi anlatmak gibi okunur. Ceylan gözlü, selvi boylu, ayva tüylü sevgilice en beklenen övgüyle derdini dile getirmiştir de. Ancak yalnız adı geçen sevdiği midir mesele yoksa başka bir başkahraman mı vardır mısralarda çözmek lazım. Beytin verdiği bilgiye göre esas unsur belki bir dere belki bir nehir ya da ince sızı gibi süzülüp giden suyla canlanan ve sıra sıra dizilen ağaçlardır. Komuta edilmiş hâlde tek sıradır bunlar. Çünkü güzelliğinin her parçası doğayla anlamlandırılan sevgiliyi görmek ister bu ağaçlar. Şair burada kendi arzusunu değil ağaçların işgüzarlığını paylaşmak niyetinde gibi zannedilse de biliriz ki mahcubiyetinden samimi duygularını onlara yansıtmıştır. Alın size doğayla

işbirliğinin en hâlisane örneği. Üstelik hem seven hem sevilen doğanın parçası olmuştur. Belki kendisi sevgiliyi görünce kafasını kaldıramadığı için ağaçları içten içe kıskanır bile. Sevgiliyse ne şairden ne selvilerden haberdar yoluna çeker gider.

Ağaç anlatılır da su olmaz mı şiirde? Fuzuli de içinde yanan bir başka sevgili özlemini, peygamber aşkını artık gözünün eriştiği her şeyde görmeye başlar.

Hāk-i pāyine yetem der ömrlerdür muttasıl
Başını taştan taşa urup gezer avare su

Şair öyle özlem doludur ki avareliği çağıl çağıl fokurdayan sular, seller gibidir. Doğada olağan bir süreç olan suyun meyle göre yön alışı onun hassas yüreğinde bambaşka şeyler çağırıştırır. Su, peygamberin toprağına kavuşmak, ona yüz sürmek için acelecidir. Şairse su kadar bile yolunu bulamamış talihsiz biçaredir. Bu garip ama ince zihinsel anlam katmanı aşkın hele ki peygamber aşkının ne kadar yoğun olduğunu göstermeye yeter.

Baki, Fuzuli veyahut her çağın farklı farklı şairleri... Adı bilinmiyor olsa da Göktürklerden, Uygurlara oradan divan şiirine ve modern şiire kadar doğa hep ana kaynaktır. İlginçtir ki yüzyıllar hızla ilerlemiş ama tüm ağırbaşlılığıyla doğa yerini -kayıpları olsa bile- korumuştur. Şairse doğaya bakmanın, ondan ibret almanın ve dahası onu kendine arkadaş bilip sırlarını onunla görünür kılmanın yolunu bulmuştur.

iNSAN

ALIŞKANLIKLARININ ÇOCUĞUDUR

Gençlik yılları, enerjinin ve merakın doruk noktasına ulaştığı, hayallerin gerçeğe dönüşmeye başladığı bir dönemdir. Bu dönem aynı zamanda bireyin kimliğini ve geleceğini şekillendiren alışkanlıkların temelini atıldığı bir zaman dilimidir.

Alışkanlıklar, günlük yaşamımızın görünmez mimarlarıdır. Sabah uyan­dığımızda yüzümüzü yıkamak, diş­le­rimizi fırçalamak, kahvaltı yapmak gibi basit eylemler bile, alışkanlıklarımızın birer yansımasıdır. Bu rutinler, zihnimizin ve bedenimizin otomatik olarak gerçekleştirdiği davranışlardır. Ancak, alışkanlıklar sadece günlük rutinlerle sınırlı değildir; onlar aynı zamanda hedeflerimize ulaşmamızı sağlayan, başarıya giden yolda attığımız küçük adımlardır. İyi alışkanlıklar, bizi hedeflerimize yaklaştırır, kötü alışkanlıklar ise yolumuzdaki engellerdir.

Alışkanlıkların gücünü ve bu gücün nasıl kontrol edilebileceğini anlamak, gençler için hayati öneme sahiptir. Bu noktada, Charles Duhigg'in *Alışkanlıkların Gücü* ve James Clear'in *Atomik Alışkanlıklar* adlı eserleri, bize derinlemesine içgörüler sunar. Duhigg, alışkanlıkların "işaret, rutin ve ödül" döngüsü etrafında şekillendiğini ve bu döngüyü anladığımızda alışkanlıkları nasıl değiştirebileceğimizi anlatır. Örneğin ders çalışmayı alışkanlık hâline getirmek isteyen bir genç, her gün aynı saatte çalışma masasına oturur (işaret), belirli bir süre ders çalışır (rutin) ve sonrasında

ahmet melih karauguz

kendine küçük bir ödül verir (ödül). Bu döngü, zamanla ders çalışmayı doğal bir alışkanlık hâline getirir.

James Clear ise küçük ve sürekli yapılan değişikliklerin, uzun vadede büyük etkiler yaratabileceğini savunur. Clear'e göre her gün yapılan yüzde birlik bir iyileşme, yıl sonunda muazzam bir fark yaratır. Örneğin, her gün sadece 10 dakika kitap okumak, bir yılın sonunda birçok kitap bitirmenizi sağlar. Clear, bu prensibi British Cycling takımının başarısı üzerinden açıklar. Takım, bisikletin her bileşeninde küçük iyileştirmeler yaparak büyük başarı­lara ulaşmıştır. Aynı prensip, gençlerin de hayatlarında küçük ama sürekli değişikliklerle büyük başarılar elde etmelerini sağlayabilir.

Alışkanlık döngüsünü kullanarak, kötü alışkanlıklardan kurtulup iyi alışkanlıklar edinmek mümkündür.

Örneğin her sabah spor yapmayı alışkanlık hâline getirmek isteyen bir genç, spor kıyafetlerini yatmadan önce hazırlayarak (işaret), sabah kalktığında egzersiz yapar (rutin) ve sonrasında kendini taze bir portakal suyu ile ödüllendirir (ödül). Bu basit döngü, zamanla spor yapmayı doğal bir alışkanlık hâline getirir.

Küçük adımlarla başlamak da önemlidir. Büyük hedefler göz korkutucu olabilir, bu yüzden küçük ve ulaşılabilir hedeflerle başlamak en iyisidir. Her gün sadece beş dakika kitap okumak, başlangıç için yeterlidir ve zamanla bu süreyi artırabilirsiniz. Aynı şekilde, ders çalışmak için düzenli bir çalışma alanı oluşturmak, bu alışkanlığı sürdürülebilir kılmak için önemlidir. Düzenli ve dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırılmış bir çalışma alanı, odaklanmayı ve verimliliği artırır.

Örneğin spor yapmayı alışkanlık hâline getirmek isteyen bir genç, bu hedefi paylaşan arkadaşlarla birlikte spor yaparak daha kolay motive olabilir. Aynı şekilde, akademik başarıya önem veren bir arkadaş grubu, ders çalışma alışkanlıklarını pekiştirebilir.

Gençlerin alışkanlıklarını geliştirme sürecinde hedef belirleme de büyük önem taşır. Ancak Clear, hedeflerin sadece bir yön belirlemek için faydalı olduğunu, esas başarının sistematik çalışmadan geldiğini vurgular. Hedefler, gençlerin nereye gitmek istediklerini belirlerken, alışkanlıklar onları oraya ulaştıracak yoldur. Bu nedenle, gençlerin öncelikle sistemlerini oluşturmaları ve bu sistemlere sadık kalması gerekir.

Gençler için önemli bir diğer alışkanlık da zaman yönetimidir. Zamanı verimli kullanmak, hem akademik hem de kişisel gelişim açısından büyük faydalar sağlar. Gençler, zamanı verimli kullanmak için plan yapmalı ve bu plana sadık kalmalıdır. Günlük yapılacaklar listesi hazırlamak, zaman yönetimini kolaylaştırır. Küçük değişiklikler ve sistematik yaklaşımlar, uzun vadede büyük başarılar getirebilir. Bu süreçte sabır, istikrar ve çevre düzenlemesi gibi faktörler, alışkanlıkların kalıcı hâle gelmesini sağlar. Gençlerin, alışkanlıklarını oluştururken ve geliştirirken, sosyal çevrelerinden destek almaları ve pozitif bir ortam yaratmaları, başarıya ulaşmalarını kolaylaştırır. Her gün yapılan küçük ama kararlı adımlar, birikerek büyük başarıya dönüşür. Alışkanlıklarını bilinçli bir şekilde yönetebilen gençler, sadece kişisel hedeflerine ulaşmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal faydalar sağlayarak çevrelerine de ilham verir. Başarıya giden yolda alışkanlıkların gücünden yararlanmak, gençlerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarının anahtarıdır.

Gençlerin hayatlarında alışkanlıkların ne kadar önemli olduğunu anlamak için günlük yaşamlarında hangi rutinlerin onlara fayda sağlayacağını keşfetmeleri gerekir. Örneğin, sabahları erken kalkmak ve güne enerjik başlamak, gençlerin hem akademik hem de sosyal hayatlarında daha başarılı olmalarını sağlayabilir.

Aynı şekilde, ders çalışma alışkanlığı geliştirmek isteyen bir genç, çalışma alanını düzenleyerek ve dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırarak başlayabilir. Her gün belirli bir saatte ders çalışmaya başlamak, bu alışkanlığı pekiştirebilir. Clear, küçük ve sürekli yapılan değişikliklerin önemini vurgular. Her gün sadece 20 dakika ders çalışmak bile uzun vadede büyük bir fark yaratabilir. Bu küçük adımlar, zamanla büyük başarıların temeli oluşturur. Gençlerin bu küçük adımları atarken sabırlı olmaları ve

istikrarlı bir şekilde devam etmeleri önemlidir.

Clear'in *Atomik Alışkanlıklar* kitabında vurguladığı bir diğer önemli nokta, ortamın alışkanlıklar üzerindeki etkisidir. Gençler, çevrelerini hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştıracak şekilde düzenlemelidir. Örneğin ders çalışmak için sessiz ve düzenli bir alan yaratmak, bu alışkanlığı sürdürülebilir kılar. Aynı şekilde, sağlıklı beslenme alışkanlıkları geliştirmek isteyen bir genç, mutfakta sağlıklı atıştırmalıklar bulundurarak ve abur cuburları ortadan kaldırarak bu hedefine ulaşabilir.

Gençlerin sosyal çevresi de alışkanlıklarını etkileyen önemli bir faktördür. Duhigg, alışkanlıkların sosyal çevre tarafından nasıl şekillendirildiğini ve pekiştirildiğini açıklar. Gençler, pozitif alışkanlıkları destekleyen ve motive eden arkadaş çevreleri oluşturmalıdır.

“BOŞ YAPMA!”

FATMA ASİYE ŞENAT

Günlük hayatta çok duyduğun ve kullandığın bu ifadenin Kur'an'ın müminlerden beklediği bir tutumu da anlattığını fark etmiş miydin? Bazen kızgınlıkla bazen de şakayla kullanılan bu cümle, Kur'an açısından bayağı ciddi bir konuya te- kabül ediyor. Hadi, birlikte bu bahse daha yakından bakalım.

Malum; dünya fani, ölüm ani, ne zaman gideceğimizi bilemiyoruz. Bu nedenle dünya sınavından başarıyla çıkabilmek için bizim adımıza takdir edilen vakti, emeği, yeteneği dikkatlice değerlendirmemiz gerekiyor. Ömür biriktirilemeyen bir sermaye, geçişi yavaşlatılamayan ya da durdurulamayan! Sıcak bir yaz günü buzlarını çabucak satmak için sokaklarda bağırarak gezen bir buz satıcısının cümlesinden çok etkilenen bir tasavvuf büyüğünün menkıbesi anlatılır kitaplarda. Buz satıcısı şöyle bağırıyormuş: “Sermayesi eriyen bu zavallıya yardım edin!” Bize bitimsiz gibi gelen ömür sermayesi aslında sıcak havada eriyen buz gibi eriyip gidiyor anbean.

Ömürlerimizin akışına sahne olan zamanın kıymetini ifade etmede ömürlük rehberimiz Kur'an da kendine has yöntemler kullanır. Zaman kavramına yemin eder (Asr, 103/1). Yorulmadan birbirini kovalayan gece ve gündüzü hatırlatır, hareketleriyle zaman bö-

lümlelerini oluşturan güneşi, ayı zikreder (Furkan, 25/62; Şems, 91/1-6).

Zaman bu kadar kıymetli iken insanların kendileri için takdir edilen ömrü optimum faydayla tamamlamalarını, böylece sonsuzluk hayatında rahat etmelerini isteyen Allah, kullarının boş şeylerle onu öldürmelerinden hoşnut olmaz. Onların ömür sermayelerini, yeteneklerini çarçur etmelerine rıza göstermez. Bu nedenle mümin kullarını tanımlarken diğer özelliklerin yanında şunu da ifade buyurur: “Anlamsız, yararsız, boş söz ve davranışlardan uzak dururlar.” (Müminun, 23/3)

Boş işlerden uzak duran inananları öven Kur'an ayetleri aslında bir başka açıdan zamanın önemini de hatırlatmaktadır. Bununla birlikte kişinin kendisini geliştirmeyen, hayatına katma değer sağlamayan meşguliyetlere dalmasıyla ziyan olan sadece zaman değildir. Böyle bir alışkanlığa saplanan, zamanının yanı sıra kendisine verilen yeteneği de israf ediyor demektir. Zira kabiliyetlerini kendisine, başkalarına fayda üretecek şekilde kullanması gerekirken o bunları ziyan eder, ya manasız işlerde kullanır ya da tamamen atıl bırakır, bu imkânlarla güzel hedeflere ulaşılacakken hepsini “boş”luğa mahkûm eder. Bir hedefe ulaşmak için verilmesi gereken emek de, olur

olmaz işlere harcanarak böylece çarçur edilir.

Boş, faydasız işlerden, meşguliyetlerden, konuşmalardan uzak durmak Kur'an'da başarıya, kurtuluşa erişecek müminin vasıfları arasında zikredilir. Böyle olunca namazı dosdoğru ve derin duygular içinde kılmak, çaresizlere çare olmak, sözünde durmak, iffetini korumak gibi özellikler yanında sözde, eylemde fayda üreten tercihlerde bulunmak da mümin ahlakının olmazsa olmaz vasıfları arasında yerini alır (Müminun, 23/1-10). Bunun tersi de doğrudur: Bile isteyerek hatalı tutumlara saplanmak, saçmalamak, incir çekirdeğini doldurmayacak şekilde boş ve çok konuşmak, kötü ve müstehcen sözlerle kendini ifade etmek, Kur'an penceresinden bakıldığında ancak inanmayanlardan sâdır olabilecek tutumlardır (Lokman, 31/6). Bir başka deyişle boş işlerden, sözlerden yüz çevirmek, bunlarla karşılaştığında onurluca çekip gitmek mümine yaraşan (Furkan, 25/72) ve imanın olgunluğuna işaret eden güzel hasletlerdendir.

Ayetikerimede geçen ve faydasız, anlamsız işleri anlatmada kullanılan “lağv” kelimesi, burada Allah'ın kullarında görmek istemediği her türlü boş ve yanlış (batıl) tutum ve davranışları da ifade etmektedir. Eskilerin sık sık kullandığı “abesle iştigal”

(anlamsız, uygunsuz işlerle meşgul olmak) ve malayani (kendisini ilgilendirmeyen şeylere itibar etmek) ifadeleri de lağvi pek güzel anlatır. Lağv yeri gelir, insanların birbirlerinin aleyhinde konuştukları mekânlarda boy gösterir; yeri gelir, tuhaf yeteneklerin yarıştığı ortamlarda gözle görünür hâle gelir. Yeri gelir, taaa sabahlara kadar devam ettiği hâlde sabah namazından mahrum eden oyunların sonucu olan tükenmişlikle ete kemiğe bürünür. Ancak hangi giysiyle karşımıza çıkarsa çıksın lağv, bizim "boş yapan" hâlimizin görüntüsünü yansıtır.

Boş işlerden uzak durma üzerinde düşünürken dikkat etmemiz gereken bir nüans daha var. Dedikodu, iftira, yalan, seviyesiz, amaçsız konuşmalar, eylemler herkes için ortak olan lağv alanlarıdır. Bir de kişiye özel diye tanımlanabilecek ihtisas sahasından kaynaklanan bir değerlendirme kriteri daha vardır ki bu kişinin ancak kendisinin karar verebileceği bir sahayı belirlemesine yardımcı olur. Örnekle daha net anlatalım: Bir film eleştirmeni için onlarca, belki yüzlerce filmin yönetmenini, konusunu, oyuncularını, nerede çekildiğini bilmek, bunlar hakkında detaylı bilgi sahibi olmak boş işlerle uğraşmak anlamına gelmez. Çünkü bu onun ihtisas sahasıdır. Ama bütün bunları bilmek mesela bir mimar için çok gerekli olmayabilir. Benzer şekilde onun ihtisas sahasındaki bütün detaylar hakkında bilgi sahibi olmak da film yönetmeni için gerekli olmayabilir. Arabamdan garip bir ses geldiğinde bunun ne olduğunu anlayabilecek kadar mekanik bilgisine sahip olmak benim için hasından

lağvdir, üzerinde çalıştığım yazma tefsirin yazarını belirleme gayretim de ustam için lüzumsuzdur. Ona Kur'an hakkında temel bilgiler ve bu mucize kitapla dostluk yeterli gelir, bana da arabadaki yabancı sesi tanımlayabilme becerisi. Elbette insanların ikincil, üçüncül ihtisas sahalaları ya da hobileri olabilir. Ama bunlarda bile kabiliyetlerimizle uyumlu sahalarda kalmaya özen gösteririz. Böylece neyin boş ve gereksiz olduğuna karar vermede kişinin kendi içinde bulunduğu koşulların, mesleğinin, kabiliyetlerinin de etkisi olduğunu fark ederiz. Bu farkındalığı oluşturan temel kavram ise mübahattır, yani özü itibarıyla yapılmasına izin verilmiş bulunan hâl ve hareketler. Hayatımıza mübah sahasından değerler seçip alırken bile özenli olmak, helal olsa bile meşguliyetin getiri ve götürüsünü hesaba katmak, inanan için hassas bir duruşa işaret eder.

Bilirsiniz, annelerin bahar aylarında meşhur bir işi vardır: Yazlık kışlık değişimi. Bu işin ilk adımı ise işe yaramayan giysilerin, eşyaların elden çıkarılmasıdır. Durumuna uygun olarak bu eşyalar atılacak mı, satılacak mı, yerine ne lazım, anneler bu konuda kafa yorar. Bundan mülbem, ben de size hayatımızda bir bahar temizliği yapmayı teklif ediyorum. Hadi, hayatımıza bir bütün olarak göz atalım bu kadar "lağv" bilgisinden sonra ve bakalım, bize katkı sağlamayan, vaktimizi, enerjimizi, yeteneğimizi çarçur eden alışkanlıklarımız, meşguliyetlerimiz var mı? Ağzımızdan çıkan her sözü yazan meleklerimizi boşu boşuna yorduğumuz esprilerimiz, sözlerimiz dilimize yuva yapmış mı? Önce tespit edelim, ardından da bir karar verelim: Onları atalım mı yoksa satalım mı? Onlardan boşalan yerlere hangi kıymetli meşguliyetleri yerleştirelim?

GÖZLERE IŞIK VEREN BÜYÜK ÂLİM AMMAR BİN ALİ

KORAY ŞERBETÇİ

XI. asırda doğan bir çocuğun, yaşadığı çağın en büyük göz hekimi olacağını ve mecazdan öte pek çok hastanın gerçek anlamda gözlerini açacağını elbette kimse tahmin edemezdi. O, büyüdükçe ve parlak zekâsının ışıltılarının ünü yayıldıkça Ebu'l Kasım Ammar bin Ali ismi de bilinir oldu. Irak'ın kuzeyindeki Musul şehrinde doğduğundan isminin sonuna gelen el-Musuli ya da Mevsili künyesiyle de tanınırdı. Bunun yanında Orta Çağ'da bilim namına pek bir eser ve çaba ortaya koyamayan Avrupa dünyası, bilimsel bilgide Müslüman âlimlerin eğitiminden geçerek varlık gösteriyordu. O nedenle Ammar bin Ali'nin ismi Avrupa okullarında büyük bir saygıyla zikrediliyordu. Yani Avrupa'da bir ilim meclisinde Canamusali ismi geçince hemen herkes İslam âleminin yetiştirdiği en büyük göz hekimlerinden biri olan Ammar bin Ali'yi kastetmekteydi.

Ammar bin Ali, günümüz Irak sınırları içinde doğmuş ve temel eğitimini burada almıştı. Fakat Orta Çağ İslam medeniyetindeki âlimlerin kendi bölgeleriyle yetinmeyerek Müslüman ilim havzalarına ilmî yolculuklar yaparak bilgi birikimlerini ve bakış açılarını geliştirmek gibi bir tutumları vardı. Ammar bin Ali de bu geleneğe uyarak uzun ilim yolculuklarına çıktı. Bu yolculukların rotasında Horasan ve Filistin gibi birbirinden uzak bölgeler olsa da sonunda göz hekimliğindeki hünerini göstereceği Mısır'a göç etti, hayatının büyük bir bölümünü Kahire'de geçirdi ve burada öldü.

Ammar Bin Ali Neden Farklıydı?

Özellikle tıbbi araştırmalarında yerinde teşhisleri, doğru tedavileri ve XI. asrın şartlarında uyguladığı ameliyat metotları onu farklı bir âlim hâline getirdi. Günümüzde “oftalmoloji” denilen görme yolları üzerine yaptığı derin araştırmalar ve vardığı isabetli sonuçlar, göz cerrahisinde çağlar ötesine uzanacak bir çığır açtı. Bilhassa üstüne eğildiği göz hastalığıysa katarakttı. Katarakt hastalığını tedavi için keşfettiği farklı cerrahi müdahale yöntemlerine yoğunlaşmıştı. Bu durumun ilginç yanı, üzerinde durduğu ameliyat yöntemlerinin ona gelene kadar bilinmiyor ve hatta hiç uygulanmamış olmasıydı. Dahası uygulanacak bu yeni tıbbi müdahale yöntemleri XI. asrın kısıtlı tıbbi imkânları çerçevesinde uygulanacaktı. Günümüzün geniş imkân ve tekniklerinin bulunmadığı bir dönemde yapılan katarakt ameliyatı ciddi anlamda ancak büyük bir araştırmacının ve usta hekimliğin eseri olabilirdi. Fakat geçen bin yıl Müslüman âlim Ammar bin Ali’yi haklı çıkardı. Gelişen tıp bilimi ve tıbbi teknoloji, modern tıbbın elindeki gelişmiş aygıtlarla yaptığı katarakt ameliyatları ile Ammar bin Ali’nin tekniğinin birbirine benzer olduğunu gösterdi. Teknolojiden öte modern tıp, katarakt ameliyatlarında Ammar bin Ali’nin ortaya koyduğu ilkelerden yürümekten kendini alamadı. Avrupa’da Ammar

bin Ali’nin gerçekleştirdiği katarakt ameliyatı ancak 1846’da Blanchet tarafından yapılabilirdi. Bu iki durum bile tarihte İslam medeniyetinin bilimsel yeterliliği ile Avrupa arasındaki farkı göstermek açısından önemli bir ölçüttür.

Çağları Aşan Kitap

Teorik alanda yaptığı araştırmaların yanında bu alanda vardığı sonuçları çeşitli uygulama ve ameliyatlarda geliştiren Ammar bin Ali, *Kitab’ül-Müntehab fi İlac’il-Ayn* adlı ünlü eserini kaleme aldı. Adı geçen eserinde genel anlamda gözün anatomisi anlatılır. Bunun yanında göz kapakları, saydam tabaka, göz bebeği, göz akı gibi önemli bölgelerde ortaya çıkabilecek muhtemel kırk sekiz göz hastalığı ve ortaya çıkacak bu hastalıkların nasıl tedavi edilebileceği kaleme alınmıştı. Kitabı özel ve özgün kılan nokta, içindeki bilgilerin Ammar bin Ali’nin kendi çalışmalarına, yaptığı tedavi ve ameliyatlardan edindiği deneyimlere dayanmasıydı. Kitabın bilimsel değeri yanı sıra okunması, anlaşılması kolaydı ve eseri bir el kitabı olarak kullanacak göz hekimleri için büyük kolaylıklar sağlıyordu. Adı geçen kitap Avrupa’da uzun bir zaman ders kitabı olarak okutuldu.

Ammar Bin Ali ve İnsanlığa Katkısı

Ammar bin Ali tıbbi teknolojiye de önemli katkılarda bulunmuştu.

Örneğin kendi icadı olan metal bir iğne ile yumuşak katarakt tabakasını ameliyat etmişti. Bu operasyonla kataraktı emerek çıkarmayı başarmıştı. Yine bir başka uygulamasında da sarkık iris tabakasını almış ve bununla birlikte görme kabiliyetinin kaybolmasını önlemişti.

XI. asrın en büyük Müslüman âlimlerinden biri ünvanını alan Ammar bin Ali için kendisinden iki yüz elli sene sonra yaşayan hekim İbni Ebi Usaybiya, şöyle bir değerlendirmede bulunmuştu: “O, meşhur bir göz tabibi ve sözü çok edilen bir zat idi. Göz hastalıklarının tedavisinde tecrübe ve ameliyatlarda büyük maharet sahibiydi.”

Ammar bin Ali’nin eserleri kendisinden sonra gelen ve bu alanda çalışan pek çok Müslüman âlime de kaynaklık etmişti. Bunun yanında Avrupa’da bu büyük Müslüman âlimin çalışmalarına ilgi hiç azalmamış, eserleri XIII. yüzyıl müelliflerinden Nathan ha-Meathi tarafından İbranice’ye aktarılmış, J. Hirschberg, J. Lippert ve E. Mittwoch tarafından yapılan Almanca çevirisi ise 1905 yılında Leipzig’de basılmıştır.

Büyük âlim Ammar bin Ali, 1010 yılında Kahire’de hayata gözlerini yumdu ve geride insanlığa büyük faydaları dokunacak çağları aşan tıbbi araştırmalar bıraktı.

HERMANN HESSE'Yİ OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

BİR Hermann Hesse, katı bir Hristiyan olan babasının baskıcı, sert ve otoriter davranışlarının gölgesinde geçirdi ilk çocukluğunu. Karşılaştığı bu tavır onda sonraları baba ve din olarak eşleşti. Babasının zorlamasıyla beraber gittiği dinî eğitim veren okuldan ayrıldığı dönem, bir sürecin başlangıcı oldu. Ruhunu örselenmiş, kalbinde derin bir yara açılmıştı. İlerleyen yıllarda bu durum ayyuka çıktı. Çok defa tedaviler aldı. Ancak dönüp dolaşıp tekrar hatırladığı geçmiş. Bu durum ona ruh bilimini tanıma fırsatı verdi ve yazdığı bazı yazılara ilham oldu.

ÜÇ Almanların İkinci Dünya Savaşı'nda yaptıklarına topyekûn karşı oluşu onu "Alman" olmaktan alıkoydu. Kitapları önce Amerika'da sonra Doğu mitlerinin dünya genelinde yükselişi sebebiyle Doğu devletlerinde çok okunmaya başladığında dahi Almanya'da sevilmeyen bir yazar olarak anıldı. Alman Devleti'ne dair fikirlerini açıklamaktan çekinmedi. "Almanlar bir şeye tahammül etmede hiçbir zaman mükemmel olmamışlardır. Ama hiçbir şeyden de kurtulamamışlardır. Dünyaya haydutça ve şeytani araçlarla saldırarak onu cehenneme çevirmiş olmanın sonuçlarına katlanmanız gerekir. Ama sizleri bu savaşı zorlayan ve mahveden yine sizlersiniz. Bazı ahlaki uyarılarda bulunmakla buna karşı bir şey yapılamaz. (...) Resmî bir Alman kuruluşuna girme konusundaki acizliğimin tek sebebi, Alman Cumhuriyeti'ne olan büyük itimatsızlığımdır. Bu asılsız, esassız ve ruhsuz devlet, boşluktan ve savaş sonrası bitkinlikten doğmuştur."

İKİ Ömrü boyunca savaş karşıtlığıyla bilindi. Aslında bu savaşların tümü dünyada etkisini gösteren, milyonlarca insanı hayattan, yaşadığı yerden eden savaşlar değildi sadece. Çocukluğundan başlayan önce babasıyla sonra ailesiyle ve memleketiyle devam eden bir savaşı bu. Daha büyüğünü ise ruhundaki ızdırıp yaşattı ona. Nöbetlerle, buhranlarla, öfke alevlenmeleriyle bir ömür geçirdi. Ve hiçbir zaman tamamen iyileşemedi. En sağlıklı olduğu dönemde bile ruhunun bazı cephelerinde savaş vermeye devam etti.

Hermann Hesse hiç de azımsanmayacak sayıda resim yaptı. Yaptığı resimler duygusal kırılmalar yaşadığı farklı dönemlerde değişik şekillerle ortaya çıktı. Ancak temel manada resimlerinde geçmişe özlemin yer ettiğini söylemek mümkündür. 1920'lerin başında gittiği İtalya'nın mimari dokusundan

DÖRT etkilenererek manzara resimleri çizmeye başlayan Hesse, sonraki dönemlerde portrelere yöneldi. Resme olan ilgisinin temelde bir sağaltım olduğunu söylesek herhâlde yanılmış olmayız. Çünkü ondaki bu ilginin doruk noktası savaş sonrasında tek başına yerleştiği İtalya'da meydana geldi. Gönderdiği bir mektupta çizdikleriyle alakalı şöyle diyor Hesse: "Yaptığım resimlerde peyzaj gibi çok sıradan bir geleneğe bağlı kalıyorum. İleride bunun ötesine geçebilecek miyim, emin değilim. Gökyüzü, hayvanlar, insanlar ve yaşamanın kendisi... Kısacası burada gözümün görebildiği her şey o kadar güzel ki... Hiçbirini layığıyla resmedebildiğimi düşünmüyorum..."

Ressam oluşu metinlerine de yansdı. Ele aldığı karakter- **BEŞ** leri ustaca analiz etti. Tasvir- de o kadar ileri gitti ki karakterin bütün özellikleri, en ince ayrıntısına kadar yer buldu kendinde. Belki de bir dönem yaptığı portrelerde de bu ince ayrıntının izlerini aramak gerekir. Özellikle karakterlerin yalnızlıkla yoğrulma sebeplerinden biri onlara verdiği güçle de alakalı olabilir. Çizilen tablo okurun zihninde eksiksiz bir şekilde yer buldu çünkü. Güç ve iktidar bir ressamın fırçası gibi ince işçilikle ilerledi kitaplarda.

Roman, deneme ve mektubun yanında şiirler de yazdı Hesse. Düz yazıları kadar ses getirmese de büyük bir yekûn tutan şiirleri romantizm akımının

E etkisindedir. Savaş, göç, ayrılık gibi derin üzüntüleri, yaşamı boyunca hep hissedenden birisi olarak yazdıklarının duyguya yaslanması yadırganmamalıdır:

“Nasıl da üzüyor insanı
Yürüyüş, yabancı bir şehirde
Çatıları ayın parlattığı
Öylece uyuklayan sessiz gecede”

YEDİ Yaptığı Hindistan gezisinin ardından Doğu’nun mistisizmi ve anlatısından çok etkilenir Hesse. Ve bu iki kavram üzerine çalışmaya başlar. Bugün en çok okunan kitaplarından biri olan *Siddhartha* böyle ortaya çıkar. Her ne kadar mistik bir bakış açısı olsa da Hesse’nin ömrü boyunca kahramanlarına yüklediği derin anlam, bu eserde de yer bulur kendine. Anlam nedir, yaşam hakkında bilgimiz sınırlı mıdır, düşünerek, düşleyerek bir ömür yaşanılabilir mi, gibi soruların cevaplarını arar. Aramak hikâyenin tamamıdır ne de olsa. “Doğrusu, dünyada benim bu Ben’im kadar, bu yaşıyor olduğum, başkaları gibi ve başkalarından ayrı biri olduğum, Siddharta olduğum bilmeceyi kadar kafamı başka hiçbir şey kurcalamadı.”

Bozkırkurdu Hesse’nin ruhunu en iyi yansıtan anlatılardan biridir.

SEKİZ Karakterin entelektüel portresinin çizilmesi hatta birçok alanda uzman oluşu yazarın onunla özdeşleşmesini sağladı. Okur, karşısındaki kişinin Hesse olduğuna dair bir inanç taşıdı. Özellikle ruhi anlamda hayata tutunmaya çalışan karakteri Harry Haller’in arayışı bu duyguyu taşımasında etkilidir.

DOKUZ

Hesse’nin mutluluk üzerine yazdığı kitaplar, olana değil olması gerekene işaret etti. Felsefi bir alt metin, derin bir duygu, düşünüş, kavrayış tarzıyla ontolojik bağlam oluşturdu. “Yalnızlığı, buz tutmuş bir göl gibi duyumsuyorum çevremde, bu yaşamın kepezelik ve budalalığını duyumsuyor, kaybedilmiş gençliğin acısının içimde alev alev tutuştuğunu duyumsuyorum.”

ON 1946 yılında Nobel Edebiyat Ödülü alan bu huzursuz ve yalnız adam, ızdırabını her daim hissettiği ait olamamak duygusuyla ömrü boyunca mücadele etti. Ardından onlarca kitap bırakmış, kaleme aldığı eserlerin henüz yaşarken tam olarak anlaşılmadığını belirtmiş ve 1962 yılında hayata veda etmiştir.

SONSUZ ÇAĞRI

FADİM ÖZER KASAY

Mustafa Akkad'ın bir sancısıdır *ağrı*. Yüzyıllar öncesinden günümüze devam eden *ağrı*, bir öz eleştirisi sonucu ile kaleme alınır. Amerika'da yönetmenlik eğitimi alan Akkad, çocukları büyüdükçe onları İslam eğitimi noktasında eksik görmeye başlar. Üstelik Batı'da İslam hakkındaki yargılar da çok yanlışır. Bir röportajında "Biz gurbetteki Araplar, Arap devletlerini ve kurumlarını bize çocuklarımız için öğretmen göndermediklerinden daima eleştirirdik. Ancak bir müddet sonra iğneyi devletlerden ve kurumlardan evvel, kendime batırmam gerektiği-

ni fark ettim. Sinema benim ihtisas alanımdı ve ben kendi alanımda bir şey ortaya koymadan diğerlerini eleştiriyordum. Kendi alanımda bir şeyler yapmalıyım. *ağrı* filmi işte böyle bir arayışın sonunda doğdu." şeklindeki ifadeleriyle filmin hikâyesini anlatmıştır.

Holokost sinemasının baskın olduğu yıllarda, Amerika'da İslam'ın doğuşunu anlatan bir film çekme fikri, konudan ötürü hassas ve kritiktir. Kuveyt, Lübnan ve Fas'tan büyük uğraşlar neticesinde finansman desteğini alır yönetmen. Beyrut'ta bir

ofis açar. Ancak işi hiç kolay değildir. Senaryo El-Ezher Üniversitesi hocaları ile ele alınır. Fas'ta çekimler başlar. Film, hem İngilizce hem Arapça olarak aynı senaryoyla fakat farklı oyuncularla iki ayrı şekilde çekilir. Ancak engeller arka arkaya gelmeye başlar. Fas Kralı Hasan ülkeyi terk etmeleri için onlara on beş gün verir. Nedeni Suudi Kralı Faysal'ın, Fas Kralı'nı İslam Zirvesi Konferansı'na katılmamakla tehdit etmesidir. Tam altı aylık emek, kurdukları set hep boşa gitmiştir. Ama Allah emekleri zayi etmez, hele ki Allah Resûlü'nün çağrısını ekrana taşıyacaksa... Libya lideri Muammer Kaddafi onlara kapılarını açar. Sadece bununla kalmaz, maddi destek de sağlar. Film için gerekli şehirler inşa edilir ve çekimler başlar. Tüm bu zorluklara rağmen film tamamlandığında Akkad'ın karşısında duran İslam ülkeleri tek tek filmin vizyona girmesine izin verir. İran ve Mısır hariç. İran da ikna edilir ancak Mısır, yani senaryonun yazıldığı ülke filmin vizyona girmesine izin vermez. Akkad'ın Batı'dan beklediği tepki ne yazık ki İslam ülkelerinden gelmiştir. Akkad'ın yıllar önce nasıl bir çaba gösterdiğini bugün dahi kimi İslam ülkelerinin sinemaya karşı tavrından tahayyül edebiliyoruz. Zaten hâlâ *ağrı*'nın

üzerine çekilmiş bir filmin olmayışı da bunun ne yazık ki en belirgin göstergesi.

Filmin müziklerini, ünlü bestecisi Maurice Jarre, çölde bir çadırda iki ay kalarak yapar. Bir anda iki film birlikte çekilir. İngilizce versiyonunda yabancı oyuncular, Arapça versiyonunda Arap oyuncularla film çekilir ki bunun bir emsali daha yoktur. Üstelik filmin ana kahramanının yüzü hiç gösterilmeyerek, büyük bir başarıya imza atılmıştır. Oscar ödüllü aktör Antony Quinn'in, Hz. Hamza'yı canlandığı film çok ses getirir. Eleştirilerin odağında olan film, yıllarca izlenme rekorları kırar.

Filmin içeriğine gelecek olursak üç adam gelir at koşturarak çöl sıcağından. Resûlullah'ın tebliğ döneminin yansıtıldığını görürsünüz. Toplumun giyimi, kültürü, yaşantısı, o dönemdeki sosyal karışıklıkla şeffaf bir şekilde verilmiştir. Efendimiz, her ne kadar görsel olarak ekranda olmasa da onun varlığı filmde gayet güzel hissettirilir. Akkad, İslam'ın evrensel bir din olduğunu filmdeki inceliklerle vurgular. Necaşi ile olan konuşmanın film açısından isabetli oluşu yine filmin evrenselliğine vurgu yapar. Bazı sahnelerin daha coşkulu olma-

Film Künyesi:

1976 / 2s 58 dk / Dram, Macera

Orijinal Adı: The Message

Yönetmen: Mustafa Akkad

Senarist: H.A.L. Craig, Tewfik El-Hakim, A. B. Jawdat El-Sahhar, A. B. Rahman El-Sharkawi, Mohammad Ali Maher

Ülke: Kuveyt, Lübnan, Libya, Fas, İngiltere

sını beklesek de genel olarak filmin etkisinden çıkmak mümkün değildir. Başlangıç sahnesinden tutun da Hz. Hamza'nın heybetinden, Bilali Habeşi'nin direnişine, Mekke sokaklarından Medine sokaklarına kadar ruhu-nuzla kutsal topraklara götürür sizi Akkad. Kaddafi'ye "Allahu Ekber" dedirten ve filme destek verdiren sahnedir; davetin başlamasıyla Müslümanların Kâbe'ye koştukları sahne. Medine'ye girişteki coşku, Hudeybiye, Zeyd bin Harise ile mektupların gönderiliş sahneleri yine etkileyicidir.

Kardeşlik ve komşuluk mesajları ile son din ve son peygamber mesajları yine filmin önemli vurgularındandır. Halid bin Velid'in iman ettiği sahne yine siyer okuması niteliğindedir. Ve tabii ki Mekke'nin fethi ve kavuşma bizi de özlediklerimize kavuşturur. "O kalplere hükmediyor, taş duvarlara değil." der Ebu Süfyan Mekke'nin fethi sahnesinde Allah Resûlünü kastederek... Ve Veda Hutbesi'yle film son bulur ki son peygamber gelmiş ve nokta konulmuştur, mesajı verilir.

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

GÜL EDA BİLDİRİCİ

Zamanın deęiŐmesi için yelkovan akrebi beklerdi. Őimdilerde ise zaman hızlıca akıyor. Her Şey hızla deęiŐiyor ve birden anı oluyor sanki yaŐadıklarımız.

Ders sonrası duraktaki bekleyiŐlerimiz ve bekleyiŐlerimize eşlik eden sohbetler de buna dâhildi, mezun olmamıza beş ay kalmıştı. Birlikte geçireceğimiz zamanlar azalmıŐ, dersler uzamıŐ ve hava kararmıŐtı. Tek baŐıma durakta bekleyiŐlerimin çoğaldığı bir zaman dilimindeydim, yokuŐ aŐaęı inerken fark ediyordum eksik bir Şeyler olduğunu.

Bu dűŐüncelerle i geçirirken yanaklarımı okŐuyordu rűzgâr ve bir koku yüzüme çarpıyordu. Bu koku... Evet bu koku hanımeliydi. Koku bir anda tüm o dűŐüncelerimi alıp savurmuŐtu. Tuhaftı çünkü okul hayatım boyunca bu yokuŐun her karıŐını neredeyse ezberlemiŐtim ama bir kere bile hanımeli kokusu almamıŐtım. Etrafa bakınırken çözmeye çalıŐıyordum, nereden geldiğini bu kokunun.

Koku buram buram gelmeye devam ederken yokuŐu çoktan inmiŐ ve otobűse yetiŐmek için koŐuyordum. DűŐündüm. Yol boyunca, yurda varana kadar. En son ne zaman bu kadar derinden çekmiŐtim içime bu kokuyu ve en son ne zaman nefes olmuŐtu bana? Sahi en son ne zaman bir çiçeęi nefes niyetine koklamıŐtım?

Çocukken bizim sokak hanımeli kokardı. Ne zaman hanımeli çiçeği açsa bu kokuya dalar hatta okula bile geç kaldığım zamanlar olurdu. Türkan teyzenin bahçe duvarının her yerini sarardı hanımelleri, tabii kokusu da tüm sokağı. Tek hanımellerini değil onu da çok severdik. ArkadaŐımla sık sık yanına giderdik. Çok güzel Fransızca konuŐurdu. Biz sorardık, o anlatırdı. Biz gülerdik, o daha çok anlatırdı. Kahkahalarımızın sesi sarardı avlusunu. Güldűęümüzü bakmayın, hayran olurduk ona. BaŐka bir dűnyadanmıŐ gibi gelirdi. Zaman zaman dizine uzanır ve yıldızları seyrederdik o avluda. Birbirine çok yakın zannettiğimiz yıldızların aslında birbirine kilometrelerce uzak olduğunu bilmediğimiz zamanlardı. "En çok yıldız hanginiz sayarsa ona Őeker vereceğim." derdi. Samanyolu bedevisi olurduk yine de bitiremezdik saymayı. YarıŐın kaybedeni olmazdı. Sonunda ikimize de Őeker verirdi Türkan teyze. Ama biz yine de her seferinde sayardık yıldızları. Őimdi gece yarısı göęe tırmanıŐlarım ve seher vakti aydan dűŐűŐlerim var. Uzun zamandır yıldızları da saymıyorum ve Türkan teyzenin kapısının önünden ne zaman gesem tebessűmle birlikte hűzűn sarıyor her yanıımı.

Eksik ok Şey var. Sokakta hanımeli olmayan duvarlar, ocuk seslerinin yükselmediği avlular, nasıl ve nerede oldukları bilinmeyen oyun arkadaşları ve saymakla bitmeyen yıldızlar...

*"Sonra ansızın o hatıra karŐımda beliriverdi. Bu tat, Combray'da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, ayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı."

Bu köŐe, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıŐtır.

FETÖ: ÖGRÜTLENMİŞ DİN İSTİSMARININ TAHLİLİ

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: ZEYNEP AYŞEGÜL DEMİR

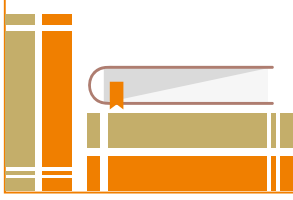
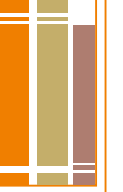

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan talih-siz olay zihinlerde ve yüreklerde onmaz yaralar açtı ve güvenimizi geri dönüşü zor bir şekilde sarstı.

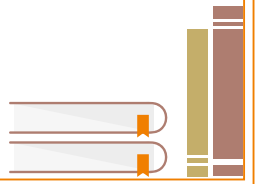
Birçok terör örgütü kendini ilklere irca eder. Dini suiistimal eden örgütlerde sahabeye benzeme, sahabe gibi olma, onlar gibi giyinme eğilimi çok güçlüdür.

Örgütlenme yalnızca mensuplarının aşkın meşruiyetlerini sağlamakla tamamlanmıyor. Ayrıca onlar, diğer gruplardan ve oluşumlardan, sair cemaatlerden üstün olduklarına inandırılıyor.

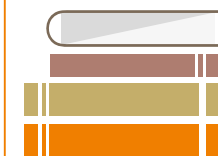
Aile bağlarını koparmak özellikle terör örgütlerinin elzem gördüğü hususlardan biridir. Zira bağlarından koparılmış fert çok daha kolay etki altına alınabilir, onu yanılgısından vazgeçirecek itimat ettiği kişilerle ilişkisi koparılmıştır.

Sızıntı dergisi her ne kadar doğrudan İsa betimlemeleri kullanmasa da avuçlarını iki yana açmış insanı, bir ikona gibi sıkça kullanmaktadır.

Ancak Gülen yalnızca emirler almak için görüşmeler yaptığını iddia etmekle yetinmiyor. O çok daha fazlasına vâkıf olduğunu iddia etmekte. Çünkü kendini "zamanüstü bir insan" olarak görüyor.

Mensuplarını "kefenlerine kadar" kullanarak terörünü yayma yönünde önce gizli sonra açıkça ilerlemiş ve sonuçta 15 Temmuz'da büyük bir hüsrarla kendini ele vermiştir.

Ancak görünen o ki Gülen'in düşecek daha çok maskesi var.

